

**VISOS AIRIJOS
PROGRAMA TĒVAMS
IMIGRANTŪ ŠEIMOSE**

**INFORMACINIS LEIDINYS
AIRIJOS RESPUBLIKA**

PADĖKOS

Rengiant šį leidinį buvo naudojama daugybė įvairių išteklių. Šiuos išteklius suteikusiems žmonėms ir organizacijoms norėtume išreikšti padėką.

Pirma, dėkojame finansiniams projekto rėmėjams, užtikrinusiems tarpvalstybinį finansavimą.

Antra, dėkojame projekto vykdytojams, paaukojusiems daug laiko ir jėgų rengiant šią medžiagą.

Trečia, dėkojame Patarėjų komitetui, kurį sudarė abipus sienos gyvenantys specialistai ir tėvai, daugelis kurių – imigrantai.

Taip pat dėkojame visiems prisidėjusiems prie šių leidinių už komentarus ir papildymus: Barnardos Tuar Ceatha, Imigracijos ministerijai (Office of the Minister for Integration), Šiaurės Airijos integracijos ir įvairovės tarnybai (Inclusion and Diversity Service Northern Ireland), Sveikatos apsaugos tarnybai (Health Service Executive), o taip pat ISPCC personalui.

Dėkojame visiems specialistams, tėvams ir jaunimui, visoje Airijoje ir internetu dalyvavusiems mūsų apklausose. Ačiū už Jūsų suteiktą paramą ir informaciją rengiant šiuos leidinius.

Pagaliau, visiems prisidėjusiems prie šios programos – ačiū!

Fiona Dwyer, projekto koordinatore (All IPIP Project Coordinator, ISPCC)

Mary Nicholson, projekto ir palaikymo vadybininkė (All IPIP Project Manager and Advocacy Manager, ISPCC)

ĮVADAS

Visos Airijos programa tėvams imigrantų šeimose „The Globe“ – tai metų trukmės projektas, skirtas padėti imigrantų šeimoms, gyvenančioms bei auginančioms vaikus Airijoje.

Šis informacinis leidinys yra vienas iš trijų produktų, sukurtų vykdam projektą.

Tai įvairius gyvenimo Airijoje aspektus atspindintis vadovas tėvams. Leidinyje pateikiama aktuali informacija (2008 m. rugpjūčio mėn. duomenys), apimanti 6 temas; taip pat pateikiamos nuorodos į kitus naudingus informacijos šaltinius.

Rengiant leidinį buvo nuolat konsultuojamasi su specialistais, jaunimu bei imigrantų šeimose vaikus auginančiais tėveliais. Mes stengėmės pateikti kuo išsamesnę informaciją pageidautomis temomis.

Leidinio skyriai sudaryti taip, kad skaitytojui būtų lengviau greitai rasti norimą temą.

1 SKYRIUS:

Gyvenimas Airijoje – trumpa apžvalga

2 SKYRIUS:

Gyvenimas Airijoje – praktinė informacija

3 SKYRIUS:

Teisinė informacija

4 SKYRIUS:

Sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos sistema

5 SKYRIUS:

Švietimo sistema

6 SKYRIUS:

Laisvalaikis ir socialinė veikla

Kad būtų lengviau rasti konkrečius atsakymus, kiekvieno skyriaus turinys taip pat skirstomas atskirais klausimais ar temos aspektais.

Leidinio gale pateikiamas dažnai naudojamų santrumpų sąrašas, žodynėlis bei skyrelis apie airių (gėlų) kalbos vartoseną.

TURINYS

1 SKYRIUS:

Gyvenimas Airijoje – trumpa apžvalga 5

2 SKYRIUS:

Gyvenimas Airijoje – praktinė informacija 9

3 SKYRIUS:

Teisiniai aspektai 17

4 SKYRIUS:

Sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos sistema 21

5 SKYRIUS:

Švietimo sistema 29

6 SKYRIUS:

Poilsis ir socialinė veikla 39

ŽODYNĖLIS

..... 41

SANTRUMPOS

..... 42

AIRIŲ (GĖLŲ) KALBA

..... 42

KUR IEŠKOTI INFORMACIJOS:

Apie vyriausybę	1 skyriuje
Apie gyventojus	1 skyriuje
Apie sąskaitų apmokėjimą	2 skyriuje
Apie nuomą.....	2 skyriuje
Apie vaiko teises.....	3 skyriuje
Apie buitinį smurtą	3 skyriuje
Apie skiepimąsi	4 skyriuje
Apie vaiko priežiūrą	4 skyriuje
Apie namų darbus	5 skyriuje
Apie drausmę mokykloje	5 skyriuje
Apie kultūrą	6 skyriuje
Apie bibliotekas.....	6 skyriuje

PAGRINDINIAI FAKTAI

Airiškai šalis vadinama Éire – ši šalies pavadinimą sutiksite dažnai, pavyzdžiui, ant pašto ženklų. Angliškas šalies pavadinimas – Ireland.

Airija – konstitucinė respublika. Jos konstitucija buvo priimta 1937 m.

Gyventojų Airijoje kiek daugiau nei 4 milijonai (2006 m. surašymo duomenimis).

Šalies sostinė – Dublino miestas, airiškai vadinamas Baile Átha Cliath.

Oficiali šalies valiuta – euras, žymimas simboliu €, kuris rašomas prieš sumą. Euras Airijoje buvo įvestas 2002 m.

Valstybinės kalbos – anglų ir airių (gėlų, air. Gaelige, angl. Gaelic).

Visi vietovardžiai Airijoje nurodomi abiem kalbomis.

AIRIJOS GEOGRAFIJA

Kur yra Airija?

Airija yra sala Europos šiaurės vakaruose. Artimiausia Airijos kaimynė rytuose yra Jungtinė Karalystė, kurią nuo Airijos skiria Airijos jūra.

Airijos Respublika užima penkias šeštąsias salos ploto, likusį šeštadalį užima Šiaurės Airija, kuri priklauso Jungtinei Karalystei.

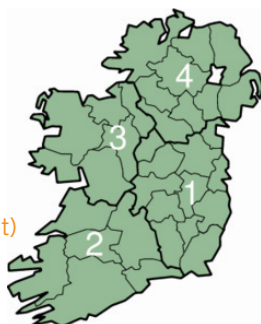
Koks yra Airijos regioninis skirstymas?

Airijos Respubliką sudaro 26 grafystės, apjungtos į keturias provincijas.

AIRIJOS PROVINCIJOS

- 1 – Lensteris
(angl. Leinster, air. Cúige Laighean)
- 2 – Mansteris
(angl. Munster, air. Cúige Mhumhan)
- 3 – Konachtas
(angl. Connaught, air. Cúige Chonnacht)
- 4 – Alsteris
(angl. Ulster, air. Cúige Uladh)

LENSTERIS (Leinster, Cúige Laighean)

Lensterio provincija plyti šalies rytuose. Ją sudaro šios grafystės: Karlou, Dublinas, Kilderas, Kilkenis, Lišas, Longfordas, Lautas, Midas, Ofalis, Vestmidas, Veksfordas, Viklou.

Grafystė	Angliškas pavadinimas	Airiškas pavadinimas	Grafystės centras
Karlou	Carlow	Ceatharlach	Carlow
Dublinas	Dublin	Baile Átha Cliath	Dublin
Kilderas	Kildare	Cill Dara	Naas
Kilkenis	Kilkenny	Cill Chainnigh	Kilkenny
Lišas	Laois	Laois	Portlaoise
Longfordas	Longford	Longfort	Longford
Lautas	Louth	Lú	Dundalk
Midas	Meath	Mí	Trim
Ofalis	Offaly	Ua Fáilghe	Tullamore
Vestmidas	Westmeath	Iarmhí	Mullingar
Veksfordas	Wexford	Loch Garman	Wexford
Viklou	Wicklow	Cill Mhantáin	Wicklow

MANSTERIS (Munster, Cúige Mhumhan)

Mansteris – provincija šalies pietuose, ją sudaro šios grafystės: Kleras, Korkas, Keris, Limerikas, Tipereris, Voterfordas.

Grafystė	Angliškas pavadinimas	Airiškas pavadinimas	Grafystės centras
Kleras	Clare	Clár	Ennis
Korkas	Cork	Corcaigh	Cork
Keris	Kerry	Ciarraí	Tralee
Limerikas	Limerick	Luimneach	Limerick
Tipereris	Tipperary	Tiobraid Arainn	Clonmel
Voterfordas	Waterford	Port Lairge	Waterford

KONACHTAS (Connaught, Cúige Chonnacht)

Konachtas yra vakarinė Airijos provincija, kurią sudaro Golvėjaus, Leitrimo, Mėjo, Roskomo ir Slaigo grafystės.

Grafystė	Angliškas pavadinimas	Airiškas pavadinimas	Grafystės centras
Golvėjus	Galway	Gaillimh	Galway
Leitrimas	Leitrim	Liatroim	Carrick-on-Shannon
Mėjas	Mayo	Maigh Eo	Castlebar
Roskomonas	Roscommon	Ros Comán	Roscommon
Slaigo	Sligo	Sligeach	Sligo

ALSTERIS (Ulster, Cúige Uladh)

Alsterio provincija plyti salos šiaurėje. Didžioji Alsterio dalis priklauso Šiaurės Airijai. Airijos Respublikos sudėtyje yra trys Alsterio grafystės: Kavano, Donegalas ir Monachanas.

Grafystė	Angliškas pavadinimas	Airiškas pavadinimas	Grafystės centras
Kavano	Cavan	Cabhán	Cavan
Donegalas	Donegal	Dún na nGall	Lifford
Monachanas	Monaghan	Muineacháin	Monaghan

AIRIJOS ISTORIJA TRUMPAI

Airijos istorija ilga. Jos ištakos siekia septintąjį tūkstantmetį prieš Kristų, kuomet, kaip manoma, pirmieji gyventojai atsikėlė į salą iš Škotijos.

Per daugelį amžių Airija patyrė nemažai invazijų; stambiausios buvo keltų, vikingų, normanų ir anglų.

Anglija valdė Airiją beveik 800 metų, iki 1916 m. sukilimo, kuomet nacionalistai paskelbė Airiją nepriklausoma respublika.

Pagal 1921 m. pasirašytą Anglijos ir Airijos sutartį Šiaurės Airija liko Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės sudėtyje.

1922 m. Éamonn De Valera tapo pirmuoju Laisvosios Airijos Valstybės vadovu.

1937 m. priimta naujoji konstitucija panaikino Laisvosios Airijos Valstybės sąvoką ir paskelbė Airiją (Éire) suverenią, nepriklausomą demokratine valstybe, niekaip britų nekontroliuojama.

1959 m. Airija tapo Jungtinių Tautų Organizacijos nare.

1973 m. Airija įstojo į Europos Ekonominę Bendriją (dabar Europos Sąjungą).

Nuo 2002 m. Airija kaip piniginių vienetą naudoja eurą (€).

AIRIJOS VALDŽIA

Kas vadovauja šaliai?

Šalies vadovas yra Prezidentas, airiškai vadinamas Uachtaráin.

Airijos vyriausybei vadovauja Taoiseach (ministras pirmininkas). Premjero pavaduotojas vadinamas Tánaiste.

Kaip skiriamas premjeras (Taoiseach)?

Premjerą (Taoiseach) skiria Prezidentas; kandidatūrą siūlo parlamento atstovų rūmai (Dáil Éireann). Vadovaudamas vyriausybei, premjeras turi išlaikyti parlamentarų pasitikėjimą.

Kaip vadinasi Airijos parlamentas?

Airiškas parlamento pavadinimas – Oireachtas. Jį sudaro dveji rūmai: Atstovų Rūmai (Dáil Éireann) ir Senatas (Seanad Éireann).

Kokios yra pagrindinės politinės partijos?

Pagrindinės partijos Airijoje yra Fianna Fáil, Fine Gael, leiboristai, Sinn Féin, žalieji, progresyvieji demokratai ir socialistai.

Kaip vadinami parlamentariai?

Atstovų rūmų (Dáil Éireann) nariai renkami visuotiniu balsavimu penkerių metų kadencijai. Jie vadinami Teachta Dála (t.y. Dáil deputatais), sutrumpintai – TD. Šis titulas rašomas po deputato vardo, pvz., finansų ministras Brian Lenihan TD.

Šiuo metu į Dáil Éireann renkami 166 atstovai (TD). Į Seanad Éireann (senatą) renkama 60 atstovų.

Ar galiu dalyvauti rinkimuose?

Airijos piliečiai turi balso teisę visuose rinkimuose. Atvykę iš Jungtinės Karalystės gali balsuoti rinkimuose į Dáil, Europos Parlamentą, taip pat vietiniuose rinkimuose; Europos Sąjungos piliečiai balsuoja Europarlamento ir vietiniuose rinkimuose; kitų šalių piliečiai gali dalyvauti tik renkant vietos valdžią.

GYVENTOJAI

Kiek Airijoje gyventojų?

2006 m. duomenimis Airijoje gyveno 4 239 848 žmonės;

iš jų vyrų – 2 121 171, moterų – 2 118 677.

amžiaus grupės:

- 0-14 metų: 864 449;
- 15-24 metų: 632 732;
- 25-44 metų: 1 345 873;
- 45-64 metų: 928 868;
- 65 ir vyresnių: 467 926.

Koks miestas yra didžiausias?

Didžiausias ir gausiausiai apgyvendintas miestas yra Dublinas. Čia gyvena 1 187 176 žmonės; taip pat Dubline dirba nemažai aplinkinių grafysčių gyventojų.

Koks miestas yra antras pagal dydį?

2006 m. Centrinio statistikos biuro (Central Statistics Office, CSO) duomenimis antrasis pagal gyventojų skaičių miestas Airijoje yra Korkas (Cork), kur gyvena 481 295 žmonės.

PINIGAI

Kokia valiuta naudojama Airijoje?

Airija priklauso eurozonai. Kaip oficiali valiuta euras buvo įvestas 2002 m. sausio mėn. 1 d.

Kaip atrodo eurų banknotai?

Airijoje naudojami 7 skirtingų nominalų banknotai.

€500, €200, €100, €50, €20, €10 ir €5

Kaip atrodo monetos?

Yra 8 nominalų monetos.

€2, €1, 50c, 20c, 10c, 5c, 2c ir 1c

Smulkesnės monetos žymimos raide c, rašoma po nominalo sumos. Raidė c reiškia centą. Viename eure yra 100 centų.

NAUDINGOS NUORODOS

Smulkesnė informacija apie Airijos geografiją.

[Aplinkos, paveldo ir vietos valdžios departamentas \(Department of Environment, Heritage and Local Government\)](#)

Telefonas: 1890 20 20 21

Tinklapis: www.environ.ie

Smulkesnė informacija apie Airijos istoriją:

[Airijos istorija internete \(Irish History Online\)](#)

Tinklapis: www.irishhistoryonline.ie

Smulkesnė informacija apie Airijos valdžios institucijas:

[Airijos Vyriausybės tinklalapis:](#)

Tinklapis: www.irlgov.ie

[Parlamentas \(Oireachtas\)](#)

Adresas: Leinster House
Dublin 2

Telefonas: (01) 618 3000

El. paštas: info@oireachtas.ie

Tinklapis: www.oireachtas.ie

Smulkesnė informacija apie Airijos gyventojus:

[Centrinis statistiko biuras \(Central Statistics Office\)](#)

Tinklapis: www.cso.ie

BŪSTAS

Kokio tipo būstas prieinamas Airijoje?

Airijoje labiausiai paplitę trys apgyvendinimo tipai:

- nuomojamas privatus būstas
- municipalinis (vietos valdžiai priklausantis) būstas
- nuosavas privatus būstas

Kai kuriems į Airiją atsikraustantiems žmonėms (pvz., siekiantiems politinio prieglobsčio) suteikiamas laikinas apgyvendinimas, tačiau gavus leidimą pasilikti, jie turi patys pasirūpinti būstu.

Dažniausiai Airijoje žmonės privačiai nuomojasi būstą arba įsigyja nuosavą.

NUOMOJAMAS PRIVATUS BŪSTAS

Kur ieškoti būsto nuomai?

Apie nuomojamą būstą ir bendranuomininkų paiešką rasite skelbimų laikraščiuose ir internete. Populiariausi nuomojamo būsto paieškos tinklalapiai yra www.daft.ie ir www.myhome.ie.

Kokio pobūdžio būstą galima išsinuomoti?

Nuomojamos įvairiausio pobūdžio gyvenamosios patalpos. Tai gali būti ir atskiras namas, ir butas kelių butų name, ir apartamentai moderniam daugiabutyje.

Kas yra „bedsit“?

„Bedsit“, kitaip dar vadinamas studija, yra nedidelis butas, kur svetainė ir miegamoji zona yra viename kambaryje; taip pat bute būna maža virtuvėlė ir sanitarinis mazgas.

Ar reikia gabentis savo baldus?

Ne, dauguma būstų nuomojama su baldais. Tai yra, bute ar name bus visi pagrindiniai Jums reikalingi baldai. Norint galima rasti ir be baldų nuomojamų patalpų.

Kaip dažnai turėsiu mokėti nuomą?

Dažniausiai nuoma mokama kas mėnesį, tačiau tai priklauso nuo būsto savininko.

Kas yra nuomos sutartis (lease)?

Nuomos sutartis (lease) yra sutartis tarp būsto savininko ir nuomininko. Tai teisinis dokumentas, kuriame turi būti nurodyta tokia informacija:

- savininko ir nuomininko vardai ir pavardės;
- nuomos kaina;
- būsto adresas;
- nuomos mokėjimo periodiškumas;
- nuomos laikotarpis (pradžios data ir pabaigos data);
- esamų baldų ir buitinės technikos sąrašas.

Kas yra nuomos knyga?

Nuomos knygoje įrašomi visi aukščiau išvardinti duomenys, o taip pat daromi įrašai apie nuomos mokesčio įmokas. Turėti nuomos knygą yra Jūsų teisė, taigi pasirūpinkite, kad tokią knygą iš savininko gautumėte.

Kas yra užstatas?

Užstatas (deposit) yra įnašas, dažniausiai atitinkantis vieno mėnesio nuomos kainą (bet gali būti ir didesnis), kurį turite sumokėti savininkui įsikraustydami į nuomojamą būstą. Savininkas šį užstatą saugos ir grąžins Jums išsikraustant, su sąlyga, kad būstą paliksite tvarkingą. Jeigu būstui yra padaryta žala, arba Jūs išsikraustote anksčiau numatyto termino, savininkas gali užstatą negrąžinti.

Ką daryti, jei savininkas elgiasi nesąžiningai?

Jei manote, kad savininkas nepakankamai prižiūri pastatą ar patalpas, galite kreiptis į vietos valdžios institucijas.

Yra minimalūs standartai, kuriuos turi atitikti gyvenamosios patalpos. Šiuo metu rengiami nauji įstatyminiai reikalavimai (jie turėtų įsigalioti nuo 2009 m.), kurie nustatys minimalius standartus visoms gyvenamosioms patalpoms.

Daugiau informacijos apie minimalius standartus ir apie nusiskundimų tvarką gausite šiuo adresu: The Private Residential Tenancies Board, Floor 2, O'Connell Bridge House, Dublin 2.

Telefonas: (01) 6350600

El. paštas: information@prtb.ie

Prieš teikdami nusiskundimą įsitikinkite, kad pats nesate pažeidęs nei vieno nuomos sutarties punkto, nesate pakenkęs būsto būklei, visada laiku mokėjote nuomą ir pan.

NUOSAVAS BŪSTAS

Kaip dėl ketinimo įsigyti nuosavą namą ar butą?

Pirkti nekilnojamąjį turtą Airijoje yra brangu. Dauguma namų bei butų parduodami per nekilnojamojo turto agentūras, kurių Airijoje yra apstu.

Kaip nusipirkti namą arba butą?

Namai ir butai Airijoje yra gan brangūs. Didžioji dauguma žmonių perka būstus pasiėmę paskolą iš banko ar statybos bendrovės.

Būsto paskola (angl. mortgage) paprastai gražinama per 20-30 metų. Už paskolą taip pat reikia mokėti palūkanas (angl. interest); įmokos daromos kas mėnesį.

Prieš suteikdamas paskolą būstui, bankas įsitikina, kad paskolos gavėjas bus pajėgus ją išmokėti. Bankai taip pat reikalauja maždaug 10% užstato (depozito). Daugiau informacijos Jums suteiks Jūsų bankas (žr. kitą skyrių apie bankus).

Kokius dar mokesčius turėsiu mokėti?

Neskaitant nuolatinių paskolos gražinimo įmokų, perkant būstą reikia sumokėti dar kelis mokesčius.

- Būsto mokestis (Stamp duty) – tai mokestis valstybei už įsigyjamąjį nekilnojamąjį turtą. Mokesčio dydis priklauso nuo turto vertės, dydžio bei nuo to, ar turite kito nekilnojamojo turto (bet kur pasaulyje). Daugiau informacijos apie šiuos mokesčius rasite tinklalapyje www.revenue.ie, skyriuje „stamp duty“.
- Mokestis agentūrai – jei būstą perkate per agentūrą, susidursite su įvairiais pardavimo mokesčiais, kurie gali būti įtraukiami į būsto kainą, bet gali būti mokami ir atskirai.
- Mokesčiai už teisinę paslaugą – tai teisininkų imami mokesčiai. Šie mokesčiai būna įvairūs, nustatytų tarifų nėra. Perkant būstą labai rekomenduotina pasinaudoti teisininkų paslaugomis, nes jie padės Jums išspręsti daugybę teisinių aspektų.

MUNICIPALINIS BŪSTAS

Kas yra municipalinis būstas?

Municipalinis (vietos valdžios valdomas) būstas taip pat vadinamas socialiniu būstu. Jis suteikiamas nuolatiniams Airijos gyventojams (ordinarily resident, žr. 21 p.), kurie neturi būsto ir negali jo įsigyti įprastinėmis sąlygomis.

Būsto asociacijos bei kooperatyvai taip pat teikia socialinio būsto paslaugas.

Kur kreiptis dėl socialinio būsto?

Dėl socialinio būsto kreipkitės į vietos valdžios atstovus. Informaciją apie Jūsų regiono vietos valdžios įstaigas rasite tinklalapyje:

www.environ.ie/en/LocalGovernment/LocalGovernmentAdministration/LocalAuthorities

Apie artimiausią būsto asociaciją sužinosite tinklalapyje: www.icsh.ie/eng/members.

Kam suteikiamas socialinis būstas?

Socialinis būstas suteikiamas pagal poreikį; nuomos įkainiai priklauso nuo Jūsų pajamų. Jei manote, kad galite pretenduoti į socialinį būstą, kreipkitės į vietos valdžią. Jie įvertins įvairius aspektus: šeimos dydį, pajamas, turimą būstą (jei toks yra) ir jo būklę, įvairias socialines aplinkybes – amžių, negalią, sveikatos būklę ir pan.

Kas jeigu mane pripažįsta pretendentu į socialinį būstą?

Jeigu vietos valdžia pripažįsta, kad turite teisę pretenduoti į socialinį būstą, Jus įrašys į eilę ir apgyvendins, kai tik atsilaivins tinkamas būstas.

Kiek turėsiu mokėti už nuomą?

Nuomos mokestis nustatomas atsižvelgiant į Jūsų finansines galimybes. Kol Jūsų pajamos mažos, nebrangi bus ir nuoma; padidėjus pajamoms nuoma taip pat pabrangs. Taip pat yra atsižvelgiama į visų Jūsų šeimos narių pajamas; priklausomai nuo vaikų skaičiaus taikomos įvairios nuolaidos. Kiekvieno regiono vietos valdžia turi savo nuomos taisykles.

Mažiausiam ir didžiausiam nuomos mokesčiui gali būti nustatytos ribos priklausomai nuo būsto dydžio. Turėdama tam konkretų pagrindą, vietos valdžia gali savo nuožiūra sumažinti nuomos mokestį ypatingų sunkumų atvejais.

Pasikeitus Jūsų ar Jūsų šeimos narių pajamoms privalote apie tai pranešti vietos valdžiai.

Kas yra Lygių galimybių įstatymas (Equal Status Act) dėl diskriminacijos?

2000 m. priimtas Lygių galimybių įstatymas (Equal Status Act) draudžia diskriminuoti asmenis teikiant jiems prekes bei paslaugas ar kaip nors riboti turto įsigijimo bei švietimo galimybes. Draudžiama diskriminuoti dėl lyties, šeimyninės padėties, šeimos sudėties, seksualinės orientacijos, religinių pažiūrų, amžiaus, neįgalumo, rasės ar priklausomybės klajokliui (Traveller) bendruomenei.

Smulkesnės informacijos apie lygias galimybes bei nusiskundimų tvarką rasite tinklalapyje www.equalitytribunal.ie/. Čia informacija pateikiama anglų, lenkų, rusų bei prancūzų kalbomis.

BANKO ŠĄSKAITOS

Ar reikia turėti banko sąskaitą?

Jei dirbate ir gyvenate Airijoje, verta atsidaryti sąskaitą banke. Daugeliui žmonių atlyginimas pervedamas tiesiai į banko sąskaitą; be to, taip patogiau taupyti pinigus ir tiesiogiai atsiskaityti už paslaugas.

Kokio pobūdžio bankai veikia Airijoje?

Finansinės institucijos Airijoje skirstomos į bankus, būsto kredito bendroves (building society) ir kredito unijas (credit union); sąskaitą galima atsidaryti ir pašte (An Post).

Visų bankų ir būsto kredito bendrovių veiklą reguliuoja finansinės priežiūros tarnyba (Financial Regulator). Šios tarnybos tinklalapyje rasite daugiau informacijos apie tai, į ką reikia kreipti dėmesį renkantis banką ar kredito bendrovę (www.itsyourmoney.ie).

Ką reikia žinoti atidarant banko sąskaitą?

Atidarant einamąją sąskaitą būtina atkreipti dėmesį į tai, kokias paslaugas Jūs gausite atsidarę sąskaitą bei kokius mokesčius turėsite mokėti. Daug bankų siūlo beveik nemokamas bankininkystės paslaugas tam tikromis sąlygomis – konkrečiau teiraukitės banke ar būsto kredito bendrovėje.

Kas yra einamoji sąskaita?

Turėdami einamąją sąskaitą galite atlikti kasdienes transakcijas, t.y. apmokėti sąskaitas, gauti atlyginimą tiesiai į savo banko sąskaitą, pervesti pinigus ir pan. Einamoji sąskaita atidaro tik bankai ir būsto kredito bendrovės.

Kas yra depozitinė (indėlio) sąskaita?

Depozitinėje (indėlio) sąskaitoje Jūs galite kaupti santaupas ir gauti palūkanas už sąskaitoje laikomas lėšas. Tokias sąskaitas siūlo dauguma finansinių institucijų – bankai, būsto kredito bendrovės, taip pat ir kredito unijos.

Kaip atsidaryti banko sąskaitą?

Norėdami atidaryti banko sąskaitą, kreipkitės į vietinį banko padalinį ir užpildykite atitinkamą formą. Jums prireiks asmens tapatybę ir gyvenamąją vietą patvirtinančių dokumentų.

Kokie dokumentai patvirtina asmens tapatybę ir adresą?

Reikalavimus šiems dokumentams nustato pinigų plovimo prevencijos įstatymai (Criminal Justice Act 1994).

Kokie dokumentai patvirtina asmens tapatybę?

Jūsų tapatybę (vardą, pavardę bei gimimo datą) patvirtina šie dokumentai:

- pasas;
- galiojantis vairuotojo pažymėjimas;
- žinomo darbdavio išduota tapatybės kortelė su nuotrauka;
- žinomos trečiojo lygio aukštosios mokyklos (kolegijos) išduota studento tapatybės kortelė;
- policijos (An Garda Síochána) išduota tapatybės kortelė su nuotrauka.

Kokie dokumentai patvirtina asmens gyvenamąją vietą?

Jūsų gyvenamąją vietą (adresą) patvirtina šie dokumentai:

- vėliausios sąskaitos už komunalines paslaugas originalas, išrašytas Jūsų vardu;
- galiojantis vairuotojo pažymėjimas;
- policijos (An Garda Síochána) išduota tapatybės kortelė su nuotrauka;
- Socialinių, bendruomenės ir šeimos reikalų departamento išduota pensijos ir pašalpų knygelė;
- vėliausios Jūsų vardu išrašytos banko ataskaitos (išrašo) originalas;

Ką daryti, jei turiu nusiskundimų?

Yra keli dalykai, kurių galite imtis kilus problemoms dėl sąskaitos atidarymo.

1 žingsnis: kreipkitės į banko padalinio vadovą. Jei taip išspręsti problemos nepavyko, galite pateikti skundą finansinės priežiūros ombudsmenui (Financial Services Ombudsman).

2 žingsnis: Į finansinės priežiūros ombudsmeną galite kreiptis per tinklalapį www.financialombudsman.ie. Taip pat galite rašyti adresu: 3rd Floor, Lincoln Place, Dublin 2; skambinti telefonu 1890 88 20 90 arba kreiptis elektroniniu paštu: enquiries@financialombudsman.ie.

KOMUNALINĖS PASLAUGOS

Kas yra komunalinės paslaugos?

Komunalinės paslaugos – tai teikiama elektros energija, dujos, vanduo ir pan. Šias paslaugas teikia valstybė, tačiau dažniausiai jos yra mokamos.

ELEKTROS ENERGIJA

Kas kontroliuoja elektros energijos tiekimą Airijoje?

Elektros energijos tiekimo paslaugas Airijos Respublikoje teikia Elektros energijos tiekimo valdyba (Electricity Supply Board, ESB). ESB valdyba priklauso Vyriausybei ir yra jos kontroliuojama.

Kaip gauti sąskaitą už elektros energiją savo vardu?

Kad sąskaitos už sunaudotą elektros energiją būtų išrašomos Jūsų vardu, pirmiausia turite gauti skaitiklio rodmenų atskaitos numerį (Meter Point Reference Number, MPRN). Šį numerį Jums suteiks nekilnojamojo turto agentūra, savininkas arba būstą stačiusi bendrovė. Tuomet dėl naujos jungties kreipkitės į ESB klientų aptarnavimo tarnybą telefonu 1850 372 757.

Kaip dažnai gausiu sąskaitas už elektros energiją?

Sąskaitos už sunaudotą elektros energiją išrašomos kas du mėnesius pagal skaitiklio rodmenis arba apytikrį sunaudoto kiekio įvertinimą.

Per kiek laiko turiu apmokėti sąskaitą?

Kad elektros energijos tiekimas nebūtų nutrauktas, sąskaitą turite apmokėti per 14 dienų.

Kas yra skaitiklio rodmenys?

Elektros skaitiklis – tai įrenginys Jūsų namuose, matuojantis sunaudotos elektros energijos kiekį. Prieš išrašant sąskaitą, Jūsų namuose apsilankys rodmenų inspektorius (meter reader). Inspektorai tikrina rodmenis keturis kartus per metus.

Kas yra apytikris sunaudoto kiekio įvertinimas?

Apsilankydami namuose inspektorai ima rodmenis keturioms iš šešių per metus pateikiamų sąskaitų. Likusioms dviem sąskaitoms ESB įvertina sunaudotą kiekį apytiksliai, pagal ankstesnių sąskaitų duomenis.

Kaip apmokėti sąskaitą už elektrą?

Sąskaitą už elektrą galima apmokėti keliais būdais:

- Tiesioginiu debetu (kai lėšos nurašomos tiesiogiai iš Jūsų banko sąskaitos): www.esb.ie/directdebit.
- Internetu: www.billpay.ie (nemokama pašto tarnybos teikiama paslauga, plačiau skyriuje apie paštą 14 p.) arba pašte.
- Parduotuvėse, turinčiose PayPoint ženklą (tik grynaisiais).
- Telefonu 1850 372 372 (darbo dienomis nuo 8 iki 20 val.)

Ką daryti, jei skaitiklių inspektorius manęs nerado namie?

Jei inspektorius Jūsų nerado, tikslius rodmenis galite pranešti internetu:

www.esb.ie/esbnetworks/domestic_customers/metering/submit_meter_reading.jsp arba telefonu 1850 337 777 (tik Airijos ribose).

Kas yra skaitiklio rodmenys?

Elektros skaitiklis rodo sunaudotą energijos kiekį taip pat, kaip spidometras rodo automobilio ridą. Daugiau informacijos rasite tinklalapyje:

www.esb.ie/esbnetworks/domestic_customers/metering/read_meter_reading.jsp.

Ką daryti įvykus elektros avarijai ar sutrikus tiekimui?

Sutrikus elektros energijos tiekimui ar įvykus elektros avarijai skambinkite į klientų aptarnavimo tarnybą telefonu 1850 372 999. Ši tarnyba veikia visą parą be išėginių dienų.

Kur kreiptis turint nusiskundimų?

1 žingsnis: Skambinkite į ESB klientų aptarnavimo tarnybą telefonu 1850 372 372 arba rašykite el. paštu service@esb.ie.

2 žingsnis: Jei problemos išspręsti nepavyko, rašykite adresu: ESB Customer Supply, Complaints Facilitator, PO Box 6, Henry Street, Limerick, arba kreipkitės el. paštu: complaintfacilitator@esb.ie.

3 žingsnis: Jei vis dar nesate patenkintas, galite kreiptis į Energetikos reguliavimo komisiją (Commission for Energy Regulation, CER) adresu: CER, The Exchange, Belgard Square North, Tallaght, Dublin 24, telefonu (01) 4000 800 arba el. paštu info@cer.ie.

DUJOS

Kas kontroliuoja dujų tiekimą Airijoje?

Pagrindinis dujų tiekėjas yra valstybinė įmonė Bord Gáis, tiekianti dujas tiek centralizuotais tinklais, tiek balionais. Kitas dujų tiekėjas yra Flógas, ši įmonė aptarnauja namus, neprijungtus prie centralizuotų tinklų.

Kaip gauti sąskaitą už dujas savo vardu?

Kad sąskaitos už dujas būtų išrašomos Jūsų vardu, kreipkitės telefonu 1850 632 632 (anglų kalba) arba 1850 633 633 (rusų, lenkų ir kinų kalbomis).

Kaip dažnai gausiu sąskaitas už dujas?

Sąskaitos už dujas išrašomos kas du mėnesius pagal skaitiklio rodmenis arba apytikrį sunaudoto kiekio įvertinimą.

Per kiek laiko turiu apmokėti sąskaitą?

Kad dujų tiekimas nebūtų nutrauktas, sąskaitą turite apmokėti per 14 dienų.

Kas yra skaitiklio rodmenys?

Dujų skaitiklis – tai įrenginys Jūsų namuose, matuojantis sunaudotų dujų kiekį. Prieš išrašant sąskaitą, Jūsų namuose apsilankys rodmenų inspektorius (meter reader). Inspektorai tikrina rodmenis tris kartus per metus.

Kas yra apytikris sunaudoto kiekio įvertinimas?

Apsilankydami namuose inspektoriai ima rodmenis trims iš šešių per metus pateikiamų sąskaitų. Likusioms trims sąskaitoms Bord Gáis įvertina sunaudotą kiekį apytiksliai, pagal ankstesnių sąskaitų duomenis.

Kaip apmokėti sąskaitą už dujas?

Sąskaitą už dujas galima apmokėti keliais būdais:

- Tiesioginiu debetu (kai lėšos nurašomos tiesiogiai iš Jūsų banko sąskaitos): www.bordgais.ie.
- Internetu: www.billpay.ie (nemokama pašto tarnybos teikiama paslauga) arba pašte.
- Parduotuvėse, turinčiose PayPoint ženklą (tik grynaisiais).
- Telefonu 1850 632 632 (anglų kalba) arba 1850 633 633 (rusų, lenkų ir kinų kalbomis).

Ką daryti, jei dujų skaitiklių inspektorius manęs nerado namie?

Jei inspektorius Jūsų nerado, tikslius rodmenis galite pranešti internetu:

www.bordgaisenergysupply.ie/html/residential/3_existing_customer/your_bill/submit_meter_reading/index.htm?open=1#start_submit arba telefonu 1850 427 732.

Ką daryti pajutus dujų kvapą?

Pajutę dujų kvapą nedelsiant skambinkite telefonu 1850 20 50 60 ir praneškite apie nuotėkį.

Informacijos apie saugumo priemones anglų, airių, lenkų, rusų ir kinų kalbomis rasite adresu

www.bordgais.ie/corporate/index.jsp?1nID=93&plD=96&nID=687

Kur kreiptis turint nusiskundimų?

1 žingsnis: Skambinkite į Bord Gáis klientų aptarnavimo tarnybą telefonu 1850 632 632 arba rašykite el. paštu info@bordgais.ie.

2 žingsnis: Jei problemos išspręsti nepavyko, rašykite adresu: The Customer Service Manager, Bord Gáis Energy Supply, PO Box 10943, Dublin 1.

3 žingsnis: Jei vis dar nesate patenkintas, galite kreiptis į Energetikos reguliavimo komisiją (Commission for Energy Regulation, CER) adresu: CER, The Exchange, Belgard Square North, Tallaght, Dublin 24, telefonu (01) 4000 800 arba el. paštu info@cer.ie.

VANDUO

Šiuo metu buitiniams poreikiams vanduo yra tiekiamas nemokamai.

Yra planų ateityje pereiti prie mokamo vandens tiekimo, matuojant sunaudotą kiekį, tačiau kol kas jokių aiškesnių terminų nėra.

Patarimų dėl vandens taupymo rasite adresu www.taptips.ie. Šis tinklalapis pateikia patarimų, kaip taupyti vandenį nepalikant lašančių čiaupų ir pan., o taip pat ir dėl elektros taupymo.

ATLIEKŲ RINKIMAS IR PERDIRBIMAS

Ar turiu mokėti už šiukšlių išvežimą?

Taip, atliekų išvežimas Airijoje yra mokamas. Kiekvienas namų ūkis moka šiukšlių išvežimo mokestį.

Kas atsako už atliekų išvežimą?

Šiukšlių išvežimas organizuojamas grafysčių lygyje, todėl įvairiose grafystėse kainos gali skirtis. Daugiau apie šiukšlių išvežimo tvarką Jūsų vietovėje sužinosite kreipęsi į atitinkamą grafystės tarnybą. Taip pat galite apsilankyti tinklalapyje

www.epa.ie/whatwedo/resource/regional

Kaip surenkamos atliekos?

Šiukšlių išvežimu rūpinasi arba grafysčių tarnybos, arba privačios įmonės. Jus aptarnaujanti įmonė suteiks Jums šiukšlių konteinerį su ratukais, į kurį mesite atliekas juoduose maišuose. Kitose vietovėse sumokėjus išvežimo mokestį suteikiamas specialus ženklas, kurį turite prikabinti prie išnešto į lauką konteinerio.

Šiukšlės išvežamos tam tikrą savaitės dieną; kada konkrečiai – Jums praneš Jūsų paslaugų teikėjas. Paslaugų teikėjų sąrašą ir nurodymus dėl registracijos rasite tinklalapyje: www.enfo.ie.

Kaip dėl perdirbimo?

Daugelyje regionų namų ūkiams taip pat suteikiami žalios spalvos konteineriai, skirti perdirbamoms atliekoms rinkti. Atskirai už juos mokėti nereikia. Atvirkščiai, atskirdami kuo daugiau perdirbamų atliekų sutaupysite dalį išvežimo mokesčio.

Kokios atliekos perdirbamos?

Kokias atliekas dėti į žaliąjį konteinerį Jums tiksliau nurodys šiukšlių rinkimo tarnyba. Dažniausiai perdirbimui atskiriamas popierius, stiklas, mediena, kartonas ir kai kurios plastmasės rūšys.

Daugiau informacijos apie atliekų perdirbimą rasite tinklalapyje: www.repak.ie.

Kur dar renkamos perdirbamos atliekos?

Perdirbamas atliekas taip pat galima atgabenti į specialiai tam skirtas atliekų rinkimo zonas (bring bank), kur būna atskiri konteineriai įvairioms atliekoms – stiklui, kartonui, kartais seniems rūbams. „Bring bank“ zonų sąrašą rasite tinklalapyje

www.repak.ie/bring_banks.html;

Tokią zoną greičiausiai pamatysite šalia artimiausio stambaus prekybos centro.

TRANSPORTAS

VAIRAVIMAS AIRIJOJE

Kuo turiu pasirūpinti, kad galėčiau vairuoti savo automobilį Airijoje?

Jei kraustotės į Airiją arba jau čia gyvendami importuojate automobilį ar kitą transporto priemonę, turite pasirūpinti trimis dalykais, kad galėtumėte savo automobiliu naudotis Airijoje:

- sumokėti transporto priemonės registracijos mokestį (Vehicle Registration Tax, VRT) (išskyrus atvejus, kai taikoma išimtis);
- pasirūpinti draudimu (motor insurance);
- sumokėti transporto mokestį (motor tax).

Ar galioja mano turimas vairuotojo pažymėjimas?

Europos Sąjungos ir Europos Ekonominės Zonos šalyse išduoti vairuotojo pažymėjimai suteikia teisę gauti Airijoje pilnavertį leidimą vairuoti (full driving licence). Susitarimai dėl vairuotojo pažymėjimų galiojimo pasirašyti su visomis ES ir EEZ šalimis, o taip pat su Australija, Japonija, Pietų Afrikos Respublika, Pietų Korėja bei Šveicarija.

Kas jei mano vairuotojo pažymėjimas išduotas kitur?

Jei atvykstate iš kitos šalies nei išvardinta aukščiau ir ketinate Airijoje praleisti daugiau nei metus laiko, kad galėtumėte vairuoti turite iš naujo gauti vairuotojo pažymėjimą.

Kaip gauti vairuotojo pažymėjimą Airijoje?

Pirmiausia turite išlaikyti teorinį vairavimo egzaminą (driver theory test), gauti mokinio leidimą (learner driving permit) ir išlaikyti praktinį vairavimo egzaminą (driving test). Išlaikius egzaminus Jums bus išduotas pilnas leidimas vairuoti Airijoje.

Ar galiu savarankiškai vairuoti su laikinu pažymėjimu?

Ne, šalia Jūsų turi būti žmogus, turintis pilną leidimą vairuoti ir ne mažesnę kaip 2 metų vairavimo stažą.

Kas yra NCT (techninė apžiūra)?

National Car Test (NCT) yra valstybinė techninė apžiūra, privaloma visiems Airijoje naudojamiems automobiliams, pagamintiems daugiau nei prieš 4 metus. Airijoje yra 43 techninės apžiūros centrai. Daugiau informacijos rasite tinklalapyje: www.ncts.ie.

VIEŠASIS TRANSPORTAS

Kas valdo viešąjį transportą Airijoje?

Viešąjį transportą Airijoje kontroliuoja CIE įmonių grupė. CIE grupei priklauso viešieji autobusai, tarp miestiniai autobusai ir traukiniai.

Yra ir privačių vežėjų, teikiančių viešojo transporto paslaugas, ypač Dublino regione.

Ką verta žinoti apie Dublino autobusus – „Dublin Bus“?

Dublin Bus atsako už autobusus Dublino mieste ir Šiaurės Viklou (North Wicklow) rajone. Autobusai kursuoja daugybe įvairių maršrutų. Tvarkaraščius rasite internete adresu www.dublinbus.ie arba Dublin Bus biure – 59, Upper O'Connell Street (telefonas 01 873 4222). Biuras veikia:

- pirmadieniais nuo 8.30 iki 17.30,
- antradieniais – penktadieniais nuo 9.00 iki 17.30,
- šeštadieniais nuo 9.00 iki 13.00.

Kiek kainuoja autobuso bilietas?

Autobuso bilieto kaina priklauso nuo to, kiek toli važiuojate, taip pat nuo to, ar turine iš anksto apmokėtą bilietą, ar mokate grynaisiais. Jei mokate įlipę į autobusą, reikia turėti tikslią sumą (sumokėjus daugiau, gausite čekį ir gražos teks kreiptis į Dublin Bus biurą O'Connell gatvėje).

Vaikams (iki 16 metų) kainos svyruoja nuo 60c iki 95c. Suaugusiems kainos svyruoja nuo €1,05 iki €4,30.

Ar galima sužinoti tvarkaraščius mobiliuoju telefonu (SMS žinutėmis)?

Taip, žinodami reikiamo Dublin Bus maršruto numerį, galite siųsti SMS žinutę numeriu 53503; žinutėje įrašydami žodį Bus ir maršruto numerį. Tokiu būdu gauti maršruto tvarkaraštį kainuoja 30c.

Kaip autobusu nuvažiuoti į kitą miestą?

Už Dublino srities ribų autobusų maršrutais rūpinasi Bus Éireann. Ši įmonė tvarko tiek tarp miestinį susisiekimą, tiek vietinius maršrutus kituose miestuose. Bilietus galima įsigyti internetu tinklalapyje www.buseireann.ie/site arba artimiausio miesto autobusų stotyje.

Kaip traukiniu nuvažiuoti į kitą miestą?

Keleivinių traukinių eismą Airijoje tvarko Iarnród Éireann. Traukiniai kursuoja daugybe įvairių maršrutų. Bilietus galima įsigyti internetu tinklalapyje www.irishrail.ie/home arba artimiausioje geležinkelio stotyje.

TELEKOMUNIKACIJOS

Kas yra telekomunikacijos?

Telekomunikacijomis vadinami įvairūs nuotolinio bendravimo būdai. Telekomunikacijos – tai ir televizija, ir internetas, ir telefono ryšys.

TELEVIZIJA

Kiek Airijoje yra televizijos kanalų?

Airijoje transliuojami trys visuomeniniai kanalai – RTE One, RTE two (kitai vadinamas Network 2) ir TG4 (šis kanalas daugiausia rodo programas airių kalba). Be šių kanalų yra dar du – TV3 ir Channel 6.

Ar šie televizijos kanalai yra mokami?

Jeigu turite televizorių, privalote mokėti metinį licencijos mokestį nepriklausomai nuo to, ar žiūrite visuomeninius kanalus.

Kur gauti televizijos licenciją?

Šiuo metu licencija metams kainuoja €160. Įsigyti licenciją galima internetu <https://www.tvlicence.ie/homepage.aspx> arba telefonu 1890 228 528.

Kas bus jei nemokėsiu už televiziją?

Licencijas tikrina laikas nuo laiko namuose apsilankantys inspektoriai. Nepateikus licencijos gresia bauda ar net įkalinimas.

Kaip įsigyti daugiau kanalų?

Daugelis žmonių Airijoje taip pat naudojami komercinėmis kabelinės bei palydovinės televizijos paslaugomis. Pagrindiniai teikėjai:

- SKY;
- NTL/Chorus (UPC).

Daugiau informacijos rasite internete: www.sky.com/Ireland bei www.upc.ie.

TELEFONO RYŠYS

Koks yra Airijos tarptautinis kodas?

Airijos tarptautinis kodas yra 00353: skambindami į Airiją iš užsienio prieš airišką telefono numerį turite surinkti šalies kodą 00353 (arba +353).

Kur sužinoti Airijos regionų kodus (area code)?

Kiekvienas Airijos regionas turi savo regiono (miesto) kodą. Skambinant laidiniu telefonu regiono kodą reikia rinkti tik skambinant į kitą regioną. Skambinant mobiliuoju telefonu visada reikia rinkti pilną numerį su regiono kodu. Visi regionų kodai būna pateikti telefonų knygoje, kurios kasmet nemokamai dalinamos visiems registruotiems namų ūkiams. Kodų sąrašą taip pat rasite tinklalapyje www.eircomphonebook.ie; informaciją apie verslą ir paslaugas – tinklalapyje goldenpages.ie.

Kaip gauti fiksuoto ryšio (laidinį) telefoną?

Norint gauti laidinį telefoną reikia kreiptis į fiksuoto ryšio paslaugų teikėją. Kaip ir atidarant banko sąskaitą, Jums prireiks asmens tapatybę ir gyvenamąją vietą patvirtinančių dokumentų. Daugiau informacijos :

www.askcomreg.ie/home_phone/Telephone_Ireland.LE.asp

PAGALBOS TARNYBŲ IR INFORMACINIAI NUMERIAI

Bendrasis pagalbos telefonas (nemokamas): 999/112

Paskambinus bendruoju pagalbos numeriu atsilieps operatorius, kuris pagal poreikį sujungs Jus su policija, greitąja ar gaisrine.

Telefono tinklų operatorius (nemokamas): 10

Į telefono tinklų operatorių galite kreiptis smulkesnės informacijos apie numerius, tarpregioninius bei tarptautinius skambučius ir pan.

Informacinės tarnybos: 11811 arba 11850

Informacinėse tarnybose galite sužinoti žmonių bei įmonių telefono numerius. Ši paslauga yra mokama; naudotis ja iš mobilaus ryšio telefono gali būti labai brangu.

Pastaba: informacinių bei pagalbos numerių sąrašą rasite savo telefonų knygos pradžioje.

MOBILUSIS RYŠYS

Kas Airijoje teikia mobiliojo ryšio paslaugas?

Airijoje veikia keturi pagrindiniai mobiliojo ryšio operatoriai:

- O2 - 086 (www.O2.ie);
- Meteor - 085 (www.meteor.ie);
- Vodafone - 087 (www.vodafone.ie);
- 3 Mobile - 083 (www.3mobile.ie).

Visos įmonės siūlo įvairius paslaugų paketus įvairiomis sąlygomis; galite rinktis išankstinį apmokėjimą arba mokėti kas mėnesį, priklausomai nuo to, kiek ketinate kalbėti ir galite išleisti pokalbiams.

Ar galima pakeisti teikėją nekeičiant telefono numerio?

Galima pakeisti mobiliojo ryšio paslaugų teikėją, išlaikant seną numerį. Šiuo klausimu turite kreiptis į įmonę, prie kurios paslaugų norite pereiti.

Kurią mobiliojo ryšio įmonę pasirinkti?

Mobiliojo ryšio operatorių palyginimą ir kitą smulkesnę informaciją rasite tinklalapyje : www.askcomreg.ie/mobile/Mobile_phones_Ireland.LE.asp

OKas yra išankstinio apmokėjimo (ready to go) paslauga?

Ready to go – tai išankstinio apmokėjimo paslauga. Ja naudodamiesi negausite jokių sąskaitų, tačiau turėsite pirkti papildymus, kad turėtumėte kreditų skambučiams.

Tokiu būdu lengviau kontroliuoti pokalbių išlaidas, nei negalėsite išleisti daugiau, nei turite nusipirkę kreditų.

Kas yra mėnesinio apmokėjimo (pay monthly) paslauga?

Pay monthly yra būdas naudotis mobiliuoju ryšiu, kas mėnesį apmokant sąskaitą už pastarojo mėnesio pokalbius.

TAKSOFONAI

Ar yra Airijoje taksofonų?

Airijoje yra taksofonų (jie vadinami viešaisiais telefonais – public phones), tačiau plintant mobiliam ryšiui jų lieka vis mažiau. Kai kurie taksofonai priima monetas, tačiau dauguma veikia su specialiomis kortelėmis (callcard). Taksofono kortelių galima nusipirkti parduotuvėse, pašte, spaudos kioskuose.

Ar galimi skambučiai pašnekovo sąskaitą?

Tarptautiniai skambučiai pašnekovo sąskaita (International Reverse Charge Call) galimi iš bet kokio telefono. Tarptautinio ryšio operatoriaus numeris yra 114. Ši paslauga yra brangi; prieš sujungiant Jūsų pašnekovas turės patvirtinti, kad sutinka mokėti už pokalbį.

INTERNETAS

Kur kreiptis norint gauti interneto prieigą?

Kaip ir telefono ryšio operatorių, interneto paslaugų teikėjų yra daug. Stambesniuose miestuose taip pat rasite nemažai interneto kavinių.

Kiek tai kainuoja?

Kaina priklauso nuo paslaugų teikėjo ir interneto ryšio pobūdžio. Interneto paslaugų teikėjų palyginimą ir kitą smulkesnę informaciją rasite tinklalapyje:

www.askcomreg.ie/internet/Internet_Ireland.LE.asp.

KUR KREIPTIS TURINT NUSISKUNDIMŲ?

Kur kreiptis turint nusiskundimų dėl telefono (fiksuoto ar mobiliojo) bei interneto ryšių?

Jei turite nusiskundimų dėl telekomunikacijų įmonės, galite kreiptis į Ryšių reguliavimo komisiją (Commission for Communication Regulation, COMREG).

Ryšių reguliavimo komisijos telefonas – 1890 229 668.

PAŠTAS

Kas teikia pašto paslaugas Airijoje?

Pagrindinis pašto paslaugų teikėjas Airijoje yra valstybinė įmonė An Post („paštas“ airiškai).

Kada dirba paštas?

Dauguma pašto skyrių dirba nuo 9:00 iki 17:00 darbo dienomis; kai kurie pusei dienos atsidaro ir šeštadieniais. Jus aptarnaujantį pašto skyrių rasite tinklalapyje <http://locator.anpost.ie/>.

Pašto ženklų bei atvirukų dažnai galima nusipirkti ir paprastose parduotuvėse.

Kaip dažnai pristatomas paštas?

Įmonėms ir į namus paštas pristatomas vieną kartą per dieną darbo dienomis. Savaitgaliais paštas nenešiojamas, tačiau iš pašto dėžučių surenkamas.

Kaip sužinoti persiuntimo kainą?

Laiškų, siuntinių, banderolių siuntimo kaina priklauso nuo to, į kur yra siunčiama ir kiek skubi yra siunta.

Pašto skyriuose rasite lankstinukų su smulkia informacija apie siuntimo kainas. Siuntimo kainas taip pat galite sužinoti tinklalapyje www.anpost.ie.

Kur ieškoti pašto dėžių?

Pašto dėžių rasite kiekviename mieste. Dažniausiai jos kabinamos prie pašto skyrių. Pašto dėžės yra žalios spalvos.

Kaip sužinoti, kada paštas išimamas iš pašto dėžės?

Laiškų surinkimo laikas būna nurodytas ant pašto dėžės. Jei tokios informacijos nėra, teiraukitės artimiausiame pašto skyriuje.

PARDUOTUVĖS

Koks yra įprastas parduotuvių darbo laikas?

Em geral, o horário de funcionamento das lojas na Irlanda é o seguinte:

Pirmadieniais – trečiadieniais	9:00 – 18:00
Ketvirtadieniais	9:00 – 21:00
Šeštadieniais	9:00 – 18:00
Sekmadieniais	12:00 – 18:00

Nemažai parduotuvių, ypač stambesni prekybos centrai miestuose dirba visą parą.

Kur ieškoti parduotuvių?

Stambesniuose miestuose dauguma parduotuvių sutelktos centre – pagrindinėje ir aplinkinėse gatvėse. Taip pat yra prekybos centrų (shopping centres) – tai dideli pastatai, kuriuose yra įvairiausio pobūdžio parduotuvių; yra ir kiek smulkesnių „universalijų“ parduotuvių (department stores), kur įvairiuose skyriuose prekiaujama įvairiomis prekėmis.

Kokios būna maisto parduotuvės?

Maisto parduotuvės būna keturių tipų.

- **Supermarketai** – didelės parduotuvės, prekiaujančios įvairiausiais maisto produktais.
- **„Convenience Store“ tipo parduotuvės** – smulkesnės, dažnai vadinamos „vietinėmis“ (local shop) ar „namo kampo“ (corner shop) parduotuvėmis. Šios parduotuvės dažnai veikia iki vėlumos; prekės čia būna brangesnės nei supermarketuose.
- **Specializuotos parduotuvės (Specialist Shop)** – prekiauja tam tikros šalies ar tam tikru būdu paruoštais (pvz., košeriniais) produktais.
- **Parduotuvės, prekiaujančios tik tam tikrais maisto produktais (Single Food Shops)** – duoninės, pieninės, vaisių ir daržovių parduotuvės.

Kokia dar informacija gali būti naudinga?

Maisto saugos tarnyba (Food Safety Authority, FSA) yra išleidusi lankstinukų su patarimais, kaip saugiai laikyti ir gaminti maistą. Lankstinukas yra išverstas į daug kalbų; jį rasite tinklalapyje www.fsai.ie/publications/index.asp#leaflets.

Nacionalinė vartotojų agentūra (National Consumer Agency) teikia informaciją apie tai, kaip skystis nusipirkus nekokybišką prekę. Į šią agentūrą galite kreiptis adresu: 4, Harcourt Road, Dublin; telefonu 1890 432 432 arba internetu: www.consumerconnect.ie.

BIUDŽETAS IR SĄSKAITOS

Kas yra namų ūkio biudžetas?

Biudžetas yra planas, atspindintis numatomas pajamas ir tai, kaip jas ketinate išleisti. Į namų ūkio biudžetą įtraukiamos mokėtinos sąskaitos, nuomos mokestis, išlaidos maistui, vadovėliams ir pan.

Kam man reikia biudžeto?

Biudžetas padeda paskirstyti išlaidas ir tvarkyti pinigus taip, kad neliktumėte su didelėmis sąskaitomis ir be pinigų.

Kaip sudaryti biudžetą?

Yra įvairių būdų sudaryti biudžetą. Paprasta pagalbinė priemonė biudžetui sudaryti yra savaitinis išlaidų dienoraštis, sukurtas Airijos finansinių ir biudžetinių konsultacijų tarnybos (Money Advice and Budgeting Service, MABS). Jų tinklalapyje www.mabs.ie rasite daug naudingų patarimų dėl biudžeto planavimo.

Ką reiškia nustatyti prioritetus?

Prioritetų nustatymas biudžeto atžvilgiu yra paprasčiausias apsisprendimas, kokios išlaidos yra svarbesnės. Pavyzdžiui, nuoma, elektra, dujos, maistas, vadovėliai, rūbai, televizijos mokestis ir pan. yra svarbesni dalykai už automobilį ar didesni televizorių.

Kas gali man padėti susitvarkyti su sąskaitomis?

Jei Jums reikia pagalbos tvarkant finansus bei sąskaitas, kreipkitės į MABS tarnybą. Jiems galite paskambinti telefonu 1890 283 438 arba apsilankyti jų tinklalapyje www.mabs.ie.

Kitas naudingas tinklalapis yra www.itsyourmoney.ie, sukurtas finansinės priežiūros tarnybos (Financial Regulator). Čia taip pat rasite daug informacijos apie biudžeto sudarymą ir išlaidų paskirstymą. Su šia tarnyba galite susisiekti telefonu 1890 777 777.

Pašto tarnybos siūloma paslauga Billpay padės Jums paskirstyti daugelį namų ūkio išlaidų: mokesčius už telefoną, elektrą, dujas, televiziją, socialinio būsto nuomą. Kreipkitės į savo pašto skyrių arba aplankykite tinklalapį www.billpay.ie.

Kaip sumažinti išlaidas?

Paprasčiausias būdas sumažinti komunalines išlaidas (žr. aukščiau) – taupyti elektrą ir dujas. Patarimų dėl taupymo rasite tinklalapyje www.sei.ie.

PAGRINDINIAI FAKTAI

Viso pasaulio vaikų ir jaunimo teises apibrėžia Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, kurią Airija yra ratifikavusi.

Airijoje vaiko teisės apima daugelį vaiko gyvenimo aspektų, įskaitant įdarbinimo sąlygas, santuokai tinkamą amžių, pilnameystę.

Taip pat yra daug nuostatų dėl bausmių ir teisingumo jaunimo atžvilgiu.

Buitinis smurtas Airijoje yra draudžiamas. Yra daug instancijų, kur buitinį smurtą patyrę žmonės (tiek moterys, tiek vyrai) gali kreiptis.

Airijoje yra labai tvirta darbo teisė; taip pat draudžiama bet kokio pobūdžio diskriminacija.

VAIKŲ TEISĖS

Kas yra Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija?

Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija – tai tarptautinė žmogaus teisių konvencija, visapusiškai nustatanti vaikų ir jaunimo teises.

Airija ratifikavo vaiko teisių konvenciją 1992 m.

Prisijungdama prie konvencijos, Airija formaliai įsipareigojo užtikrinti bei ginti konvencijoje numatytas vaikų teises.

Konvencija numato vaikų ir jaunimo teises daugiau nei 40 svarbių sričių. Štai kai kurie aspektai:

- Teisė į ypatingą apsaugą ir paramą.
- Teisė į prieinamas švietimo ir sveikatos priežiūros paslaugas.
- Teisė visokeriopai ugdyti savo asmenybę, gebėjimus bei talentus.
- Teisė augti laimingoje, meilės ir supratingumo kupinoje aplinkoje.
- Teisė būti informuotam apie savo teises prieinamu būdu ir aktyviai dalyvauti jas įgyvendinant.

Visos konvencijoje numatytos teisės vienodai taikomos visiems vaikams ir jaunimui be jokios diskriminacijos;

Koks yra pilnameystės amžius Airijoje?

Airijoje vaikais laikomi visi asmenys iki 18 metų amžiaus. 18 metų sulaukęs asmuo tampa pilnamestis.

Koks yra minimalus teisėto įdarbinimo amžius Airijoje?

Jaunimo darbo laiką reguliuoja 1996 m. Jaunimo apsaugos (įdarbinimo klausimais) įstatymas (Protection of Young Persons (Employment) Act). Šis įstatymas numato maksimalią darbo trukmę, pertraukas ir draudžia nepilnamečiams dirbti vėlai vakare ar naktį.

Pagal šį įstatymą vaikais laikomi asmenys iki 16 metų, jaunimu vadinami asmenys nuo 16 iki 18 metų.

Kiek gali dirbti vaikai iki 16 metų?

Vaikai iki 16 metų amžiaus negali dirbti pilnos darbo dienos. Galimas darbo krūvis 14 ir 15 metų amžiaus vaikams:

- Lengvi darbai mokyklos atostogų metu – šiame laikotarpyje turi būti bent 21 poilsio diena.
- Darbai, susiję su švietimo programomis ir darbo patirties ugdymu.
- Darbas kino, kultūros, reklamos srityse; sportinė veikla.

Ar jaunuoliai gali dirbti naktį?

Ne, 16–18 metų amžiaus jaunuoliams leidžiama dirbti tik tarp 6 ir 22 val.

Koks didžiausias darbo krūvis leidžiamas vaikams iki 16 m.?

Amžius	14 metų	15 metų
Mokslo metų laikotarpiu	0	8 val.
Atostogų laikotarpiu	35 val.	35 val.
Profesinis ugdymas	40 val.	40 val.

Kokios pertraukos privalomos vaikams iki 16 m.?

30 min. pertraukos	Kas 4 darbo valandas
Laisvalaikis per dieną	14 nepertraukiamo poilsio valandų
Laisvalaikis per savaitę	2 laisvos dienos, jei praktiškai įmanoma – iš eilės.

Kokie darbo krūvio ir laisvalaikio reikalavimai taikomi 16 ir 17 m. jaunuoliams?

Maksimali darbo diena	8 val.
Maksimali darbo savaitė	40 val.
Pusvalandžio pertraukos	Kas 4 su puse val.
Laisvalaikis per dieną	12 nepertraukiamų valandų
Laisvalaikis per savaitę	2 dienos iš eilės

Koks minimalus atlyginimas turi būti mokamas jaunuoliams?

Minimalus atlyginimas jaunuoliams iki 18 m. yra €6,06 per valandą.

Koks yra apsisprendimo amžius (age of consent)?

„Apsisprendimo“ amžiumi – age of consent – vadinamas amžius, nuo kada asmuo gali turėti lytinių santykių.

Moteris – vyras	Moteris – moteris	Vyras – vyras
17	18	18

Nuo kokio amžiaus galima tuoktis Airijoje?

Airijoje galima tuoktis sulaukus 18 metų. Jaunesnių asmenų santuoka Airijoje nepripažįstama. Tėvų sutikimas nereikalingas.

FIZINĖ BAUSMĖ

Ar mano vaikas bus fiziškai baudžiamas mokykloje?

Ne, fizinė bausmė švietimo sistemoje yra draudžiama.

Draudžiamos tokios drausminimo formos:

- bet koks fizinis smurtas;
- gėrimo ar maisto atėmimas;
- žiauri ar žeminanti bausmė.

Fizinė bausmė šeimoje

Ar galiu fiziškai bausti savo vaiką?

Nors įstatymai tiesiogiai nedraudžia fiziškai bausti vaikus, vis mažiau tėvų griebsiasi tokių drausminimo priemonių. Piktnaudžiaujantys fizinėmis bausmėmis tėvai gali būti traukiami atsakomybėn.

Kokios teigiamos alternatyvos?

Siūlomos įvairios teigiamos drausminimo alternatyvos, įskaitant „pertraukėles“ ir paskatinių schemas mažiems vaikams.

Daugiau informacijos apie teigiamą auklėjimą rasite tinklalapiuose: www.ispcc.ie ir www.barnardos.ie.

JAUNIMO TEISINĖ ATSAKOMYBĖ

Kokie įstatymai reguliuoja jaunuolių teisinę atsakomybę?

Įstatymus pažeidusių jaunuolių teisinę atsakomybę numato 2001 m. Vaikų įstatymas (Children Act). Šį įstatymą papildė 2006 m. Baudžiamosios atsakomybės įstatymas (Criminal Justice Act).

Nuo kokio amžiaus taikoma baudžiamoji atsakomybė Airijoje?

Baudžiamoji atsakomybė taikoma vaikams nuo 12 metų. Tai reiškia, kad jaunesniems nei 12 metų amžiaus vaikams negali būti pateikti kaltinimai. Tačiau gali būti taikoma išimtis 10 ir 11 metų amžiaus vaikams, kaltinamiems žmogžudystė, išžaginimu ar pasikėsinimu išžaginti.

Kaip tvarkomasi su jaunesniais pažeidėjais?

Nors vaikui iki 12 metų amžiaus negali būti pateikti baudžiamieji kaltinimai, už nusikaltimą vaiką sulaikiusi policija turi kreiptis į vaiko tėvus ar globėjus. Jei tokios galimybės nėra, policija perduoda vaiką sveikatos apsaugos ir socialinių reikalų tarnybai (HSE) pagal vaiko gyvenamąją vietą.

Kur gauti daugiau informacijos apie jaunimo teisę?

Smulkesnės informacijos kreipkitės į Airijos jaunimo teisės tarnybą (Irish Youth Justice Service) telefonu (01) 476 8673 arba el. paštu iyjs@justice.ie. Taip pat galite apsilankyti šios tarnybos tinklalapyje www.iyjs.ie.

BUITINĖ INFORMACIJA

BUITINIS SMURTAS

Kas yra buitinis smurtas?

Buitiniu smurtu vadinamas fizinės jėgos panaudojimas, emocinis spaudimas, grasinimai panaudoti jėgą, taip pat ir seksualinis smurtas esant artimiems suaugusiųjų santykiams. Kitos buitinio smurto formos:

- emocinė prievarta;
- turto sunaikinimas;
- izoliavimas nuo draugų, šeimos, kitų paramos šaltinių;
- grasinimai kitiems, tame tarpe vaikams;
- persekiojimas;
- priverstinis apribojimas naudotis pinigais, asmeniniais daiktais, transporto priemonėmis, telefonu; priverstinis maisto ribojimas.

Kur kreiptis pagalbos patyrus buitinį smurtą?

Telefonų knygoje ar bendruomeninių tarnybų kataloge raskite artimiausios prieglobsčio bei konsultavimo tarnybos telefoną.

Taip pat yra visa eilė pagalbos linijų bei organizacijų, padedančių patiriantiems buitinį smurtą.

Kur kreiptis kritiniu atveju?

Kritiniu atveju susisieki su artimiausia policijos nuovada (Garda Station) arba skambinkite pagalbos telefonu 999 (skambinant ir mobilus – 112).

NEMOKAMA TEISINĖ PAGALBA

Ar galiu Airijoje gauti nemokamą teisinę pagalbą?

Nemokamą teisinę pagalbą Airijoje teikia Nemokamų teisinių konsultacijų centras (Free Legal Advice Centre, FLAC). Šis centras teikia informaciją ir teisinės konsultacijas telefonu.

Skambinti galima darbo dienomis nuo 9:30 iki 13:00 ir nuo 14:00 iki 17:00 telefonu 1890 350 250.

Ar nemokama teisinė pagalba prieinama visiems?

Teisinės pagalbos tarnyba (Legal Aid Board) taip pat teikia teisinę pagalbą. Ar pagalba bus nemokama, priklauso nuo šių faktorių:

- reikalo esmės (tai reiškia, kad byla turi būti pakankamai rimta Jūsų padėtyje);
- pajamų (tarnyba įvertins Jūsų finansines galimybes).

Kur gauti daugiau informacijos?

Kreipkitės į Teisinės pagalbos tarnybą (Legal Aid Board), telefonas 1890 615 200, tinklalapis www.legalaidboard.ie.

DARBO TEISĖ

Kokias teises turėsiu Airijoje kaip darbuotojas?

Darbuotojai, atvykę iš ES/EEZ šalių ir iš Šveicarijos, taip pat kitų šalių piliečiai turintys leidimą dirbti be apribojimų turi tokias pat teises kaip ir Airijos piliečiai.

Ar galima diskriminacija?

1998 m. ir 2004 m. Lygių darbo galimybių įstatymai (Employment Equality Acts) draudžia diskriminuoti darbuotojus dėl amžiaus, lyties, šeimyninės padėties, šeimos sudėties, rasės, religinių pažiūrų, seksualinės orientacijos, neįgalumo, ar priklausomybės klajokliui (Traveller) bendruomenei.

Draudžiama bet kokia diskriminacija:

- Tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija;
- Diskriminacija įdarbinant, sudarant darbo sąlygas, teikiant mokymosi ir karjeros galimybes, skirstant pareigas.

ATOSTOGOS VAIKO PRIEŽIŪRAI (PARENTAL LEAVE)

Kas yra atostogos vaiko priežiūrai?

Darbuotojai, auginantys vaikus (taip pat ir įvaikintus) iki 8 metų amžiaus, nepertraukiamai dirbę ne mažiau kaip vienerius metus, gali imti iš viso iki 14 savaičių neapmokamų atostogų kiekvieno vaiko priežiūrai. Neįgalių vaikų atveju darbuotojas turi teisę į tokias atostogas kol vaikui sukaks 16 metų.

Ar man bus mokama išėjus vaiko priežiūros atostogų?

Vaiko priežiūros atostogos nesuteikia teisės į jokiais darbdavio išmokas, socialines ar tėvystės/įvaikinimo pašalpas. Naudojimasis vaiko priežiūros atostogomis niekaip neįtakoja kitų darbuotojo teisių.

Kada turiu pranešti darbdaviui apie ketinimą išeiti vaiko priežiūros atostogų?

Planuodami išeiti vaiko priežiūros atostogų, turite informuoti darbdavį ne vėliau kaip prieš 6 savaites. Geriausia pranešti apie ketinimą pasinaudoti vaiko priežiūros atostogomis kiek įmanoma anksčiau.

TĖVYSTĖS ATOSTOGOS (PATERNITY LEAVE)

Airijos įstatymai nenumato tėvystės atostogų vyrams. Gimus vaikui, darbdavys tėvui gali suteikti laisvų dienų, tačiau tai priklauso nuo darbdavio. Gimus vaikui (ar bet kuriuo metu kol vaikui sukaks aštuoneri) tėvas gali eiti vaiko priežiūros atostogų.

MOTINYSTĖS ATOSTOGOS

Kas yra motinystės atostogos?

Motinystės atostogos suteikiamos besilaukiančioms vaiko moterims prieš pat gimdymą ir tam tikram laikui po gimdymo.

Kokiam laikotarpiui suteikiamos motinystės atostogos?

Besilaukianti darbuotoja turi teisę į mažiausiai 26 savaičių trukmės motinystės atostogas nepriklausomai nuo darbo stažo ar savaitinio krūvio.

Darbuotojos taip pat turi teisę į papildomas 4 savaičių neapmokamas motinystės atostogas.

Kada galiu eiti motinystės atostogų?

Motinystės atostogos turi apimti ne mažiau dviejų savaičių iki numatomo gimdymo savaitės pabaigos ir ne mažiau keturių savaičių po gimdymo.

Ar man bus mokama išėjus motinystės atostogų?

Darbdaviai nėra įpareigoti mokėti darbuotojoms, išėjusioms motinystės atostogų, tačiau priklausomai nuo darbo Airijoje stažo galite turėti teisę gauti motinystės pašalpą (Maternity Benefit).

Kaip pranešti darbdaviui apie motinystės atostogų poreikį?

Darbuotoja privalo informuoti darbdavį ir pateikti medicininę pažymą, patvirtinančią nėštumą ir numatomą gimdymo datą. Pranešimas turi būti įteiktas darbdaviui raštu ne vėliau kaip likus 4 savaitėms iki motinystės atostogų pradžios.

Ar neprarasiu darbo?

Pasibaigus motinystės atostogoms, darbuotoja turi teisę grįžti į tą patį darbą nepakitusiomis sąlygomis.

- Tas pats darbdavys.
- Tos pačios pareigos, kurios buvo einamos prieš atostogas.
- Ta pati darbo sutartis ir tos pačios sąlygos.

NAUDINGOS NUORODOS

Daugiau naudingos informacijos apie vaikų teises teikia žemiau išvardintos organizacijos.

Ombudsmenas vaikų reikalams (Ombudsman for Children)

Adresas: Millennium House
Millennium House
52-56, Great Strand St.
Dublin 1
Telefonas: 1890 654 654
El. paštas: oco@oco.ie
Tinklapis: www.oco.ie

Vaikų teisių aljansas (Children's Rights Alliance)

Adresas: 4, Upper Mount St.
Dublin 2
Telefonas: (01) 662 9400
El. paštas: info@childrensrights.ie
Tinklapis: www@childrensrights.ie

Vaikų ir jaunimo reikalų ministerija (Office of the Minister for Children and Youth Affairs)

Adresas: Hawkins House
Dublin 2
Telefonas: (01) 635 4000
El. paštas: omc@health.gov.ie
Tinklapis: www.omc.gov.ie

Žemiau nurodytos organizacijos teikia informaciją ir pagalbą buitinio smurto ir buitinės teisės klausimais.

Pagalba moterims (Women's Aid)

Adresas: Everton House
47, Old Cabra Road
Dublin 7
Telefonas: 1800 341 900
El. paštas: helpline@womensaid.ie
Tinklapis: www.womensaid.ie

Pagalba vyrams, norintiems atsikratyti smurtavimo – MOVE Ireland

Adresas: Carmichael Centre
North Brunswick St.
Dublin 7
Telefonas: (01) 872 4357
El. paštas: moveireland@eircom.net
Tinklapis: www.moveireland.ie

MOVE PADALINIAI

MOVE Athlone telefonas: (045) 521220
MOVE Castlebar telefonas: (094) 9021511
MOVE Cork telefonas: (086) 0691834
MOVE Dublin telefonas: (01) 8724357
MOVE Galway telefonas: (091) 536400
MOVE Kildare telefonas: (090) 6472174
MOVE Limerick telefonas: (065) 6848689
MOVE Nth Tipperary telefonas: (067) 31800
MOVE Wexford telefonas: (053) 4207
MOVE Wicklow telefonas: (086) 8217253

Donegalo buitinio smurto prevencijos tarnyba (Donegal Domestic Violence Service)

Pagalbos telefonas: (074) 26267

Nemokamos teisinės pagalbos centras (Free Legal Aid Centre)

Adresas: 13, Lower Dorset St.
Dublin 1
Telefonas: 1890 350 250
Tinklapis: www.flac.ie

Teisinės pagalbos tarnyba (Legal Aid Board)

Adresas: Quay St
Cahiriveen
Co. Kerry
Telefonas: 1890 615 200
El. paštas: info@legalaidboard.ie
Tinklapis: www.legalaidboard.ie

Dublino teisinės pagalbos tarnyba (Legal Aid Board - Dublin)

Adresas: 47, Upper Mount St
Dublin 2
Telefonas: (01) 644 1900

Daugiau naudingos informacijos apie darbo teisę teikia žemiau išvardintos organizacijos

Verslo, prekybos ir darbo departamentas (Department of Enterprise, Trade and Employment)

Adresas: 23, Kildare St
Dublin 2
Telefonas: 1890 220 222
El. paštas: info@entemp.ie
Tinklapis: www.entemp.ie

Informacija darbuotojams iš ES/EEZ ir kitų šalių:
www.entemp.ie/sitemap/internationalworkers.htm

Airijos migrantų teisių centras (Migrant Rights Centre Ireland)

Adresas: 55, Parnell Square West
Dublin 1
Telefonas: (01) 889 7570
El. paštas: info@mrci.ie
Tinklapis: www.mrci.ie

Migrantų teisių centras yra išleides lankstinuką „Žinok savo teises“. Šis lankstinukas yra išverstas į 6 kalbas; jį galima atsisiųsti iš centro tinklalapio arba užsakyti telefonu.

Piliečių informavimo tarnyba (Citizen's Information Board)

Adresas: Ground Floor
Georges Quay House
43, Townsend Street
Dublin 2
Telefonas: (01) 605 9000
Tinklapis: www.citizensinformation.ie

Darbo teisei skirti puslapiai: www.citizensinformation.ie/categories/employment

Nacionalinė darbo teisės inspekcija (National Employment Rights Authority)

Telefonas: 1890 80 80 90
El. paštas: info@employmentrights.ie
Tinklapis: www.employmentrights.ie

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

General Practitioner – bendrosios praktikos gydytojas

Health Nurse – medicinos slaugė

Hospital – ligoninė

Health Centre – sveikatos centras

Medical Card – medicininio aptarnavimo kortelė (teisė į nemokamas paslaugas)

PAGRINDINIAI FAKTAI

Už Airijoje gyvenančių žmonių sveikatos priežiūrą atsako Sveikatos apsaugos tarnyba (Health Service Executive, HSE).

Kiekvienas Airijos gyventojas turi teisę į sveikatos priežiūrą, tačiau nemokamai sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos ne visiems.

Paslaugų prieinamumą apsprendžia rezidavimo laikotarpis (residency) ir turimi ištekliai (means).

Asmuo, gyvenantis Airijoje ilgiau nei vienerius metus, yra laikomas nuolatinis gyventojas (ordinarily resident) ir priklauso vienai iš dviejų gyventojų kategorijų:

- asmenys, turintys medicininio aptarnavimo korteles;
- asmenys, neturintys medicininio aptarnavimo kortelių.

Prireikus skubios medikų pagalbos skambinkite telefonu 999 arba 112 (iš mobilaus).

Numeriu 999 galima skambinti iš abiejų tipų telefonų; numeriu 112 galima skambinti ir iš užrakinto mobilaus

SVEIKATOS APSAUGA

Kas turi teisę į sveikatos priežiūrą Airijoje?

Jei esate nuolatinis Airijos gyventojas (ordinarily resident), turite teisę į sveikatos priežiūrą. Dalis paslaugų yra nemokamos arba subsidijuojamos valstybės.

Ką reiškia „nuolatinis gyventojas“ (ordinarily resident)?

Nuolatiniais gyventojais laikomi asmenys, gyvenantys Airijoje ilgiau nei vienerius metus ir ketinantys toliau pasilikti šioje šalyje.

Jei gyvenu Airijoje mažiau nei metus, ar galiu pretenduoti į sveikatos priežiūros paslaugas?

Asmenys, dar nepraleidę Airijoje vienerių metų, bet norintys naudotis Airijos sveikatos apsaugos tarnybų paslaugomis turi įrodyti HSE tarnybai savo ketinimą pasilikti Airijoje bent vieneriems metams. Tokių asmenų išlaikytiniai taip pat turi susisiekti su HSE tarnyba, kad gautų patvirtinimą.

Ar susirgus reikia kreiptis į ligoninę?

Ne, tiesiai į ligoninę galima kreiptis tik kritiniais atvejais. Jei padėtis nėra itin rimta, pirma reikia kreiptis į bendrosios praktikos gydytoją (GP)

GENERAL PRACTITIONER – BENDROSIOS PRAKTIKOS GYDYTOJAS

Kas yra bendrosios praktikos gydytojas – GP?

Bendrosios praktikos gydytojais (General Practitioner, GP) vadinami gydytojai, aptarnaujantys žmones savo klinikose arba pacientų namuose.

Kas yra šeimos gydytojas (Family Doctor)?

Šeimos daktaras yra tas pats kaip ir bendrosios praktikos gydytojas – tai sinoniminiai išsireiškimai.

Ar apsilankymai pas bendrosios praktikos gydytoją nemokami?

Ne, apsilankymai yra mokami. Nemokamai bendrosios praktikos gydytojo paslaugomis gali naudotis tik turintieji medicininio aptarnavimo kortelę (Medical Card) ar gydytojo lankymo kortelę (GP Visit Card).

MEDICININIO APTARNAVIMO KORTELĖ

Kas yra medicininio aptarnavimo kortelė?

Medicininio aptarnavimo kortelė (Medical Card) vadinama sveikatos apsaugos tarnybos (HSE) išduodama speciali kortelė, suteikianti teisę naudotis tam tikromis sveikatos apsaugos paslaugomis nemokamai.

Kas gali gauti medicininio aptarnavimo kortelę?

Teisė į medicininio aptarnavimo kortelę priklauso nuo šeimos materialinės padėties, taigi ją gauti gali ne visi.

Medicininio aptarnavimo kortelės suteikiamos prieglobsčio siekiantiems asmenims ir pagėgėliams, kol svarstomos jų bylos.

Gavus prieglobstį ir leidimą gyventi, kortelės paliekamos tik jei pajamos yra pakankamai mažos.

Dirbantys imigrantai gali turėti medicininio aptarnavimo korteles, jeigu jų pajamos neviršija nustatytos ribos ir jie gali įrodyti savo ketinimą nuolat gyventi Airijoje ilgiau nei 12 mėnesių.

Ar galiu pretenduoti į medicininio aptarnavimo kortelę?

Lengviausias būdas sužinoti, ar galite pretenduoti į medicininio aptarnavimo kortelę – pasinaudoti kalkuliatoriumi tinklalapyje www.medicalcard.ie arba kreiptis į vietinį sveikatos centrą.

Jei Jums virš 70 ir Jūs nuolat gyvenate Airijoje, turite teisę gauti medicininio aptarnavimo kortelę nepriklausomai nuo pajamų.

Jums suteikta kortelė taip pat galioja ir Jūsų vaikams (iki 16 metų).

Kur kreiptis dėl medicininio aptarnavimo kortelės?

Užpildykite formą MC1 ir vietiniame sveikatos centre arba bendruomeniniame rūpybos biure (community care office) gaukite Jus galinčių aptarnauti gydytojų sąrašą.

Formą galima atsisiųsti internetu iš tinklalapio:

www.hse.ie/eng/Find_a_Service/entitlements/Medical_Cards/Forms_and_Guidelines.html

Kokiomis paslaugomis galiu naudotis, turėdamas medicininio aptarnavimo kortelę??

- Lankytis pas bendrosios praktikos gydytoją.
- Gauti receptinių vaistų.
- Lankytis pas dantų gydytoją.
- Lankytis pas akių gydytoją.
- Lankytis pas ausų gydytoją.
- Naudotis motinystės ir kūdikių priežiūros paslaugomis.

BENDROSIOS PRAKTIKOS GYDYTOJO LANKYMO KORTELĖ

Kas yra bendrosios praktikos gydytojo lankymo kortelė (GP visit card)?

Bendrosios praktikos gydytojo lankymo kortelė (GP visit card) suteikiama žmonėms, kuriems nesuteikiama medicininio aptarnavimo kortelė, bet kurie atitinka pajamoms keliamus reikalavimus.

Kur kreiptis dėl bendrosios praktikos gydytojo lankymo kortelės?

Šiai kortelei gauti pildoma tos pačios formos paraiška, kaip ir dėl medicininio aptarnavimo kortelės.

MEDICININIO APTARNAVIMO KORTELĖS NETURINTYS ASMENYS

Jei aš neturiu medicininio aptarnavimo kortelės, ar kokios nors paslaugos yra nemokamos?

Jei neturite medicininio aptarnavimo kortelės ir esate nuolatinis Airijos gyventojas, turite teisę į nemokamą gydymą valstybinėse ligoninėse, tačiau gali tekti sumolėti ligoninės mokesčių už stacionarines ir ambulatorines paslaugas.

Apsilankymai pas bendrosios praktikos gydytoją Jums bus mokami.

Kokios dar yra nemokamos paslaugos?

Tam tikros paslaugos yra prieinamos visiems žmonėms nepriklausomai nuo to, ar jie turi kortelės:

- Sergantieji tam tikromis ligomis gali nemokamai gauti paskirtų vaistų ir kitų reikiamų medicinos priemonių nepriklausomai nuo to, ar turi kortelę.
- Vaikų sveikatos priežiūra yra prieinama visiems vaikams.
- Sveikatingumo skatinimo priemonės skiriamos visiems.

Kas yra vaistų apmokėjimo schema (drugs payment scheme)?

Pagal šią schemą asmuo ar šeima neturi išleisti daugiau nei 90 per mėnesį aprobutiems receptiniams vaistams.

Schema skirta žmonėms be medicininio aptarnavimo kortelių, kurie paprastai moka už visus vaistus.

LIGONINĖS

Ar gydymas ligoninėse nemokamas?

Kiekvienas Airijos Respublikoje gyvenantis asmuo turi teisę į nemokamą gydymą valstybinėse ligoninėse. Tačiau šios ligoninės gali imti tam tikrus mokesčius, pvz., stacionarinio ir ambulatorinio aptarnavimo mokesčių (žr. žemiau). Ambulatorinis gydymas taip pat nemokamas.

Ar ligoninės yra įvairios?

Šiuo metu Airijoje veikia trijų skirtingų tipų ligoninės:

- sveikatos apsaugos tarnybos (HSE) ligoninės,
- visuomeninės ligoninės,
- privačios ligoninės.

Plačiąja prasme tiek HSE, tiek visuomeninės ligoninės vadinamos valstybinėmis (public).

Kokias funkcijas atlieka ligoninės Airijoje?

Ligoninių funkcijos – diagnozuoti, gydyti ir slaugyti sergančius ir (arba) sužeistus pacientus.

Ar galiu vietoj bendrosios praktikos gydytojo kreiptis tiesiai į ligoninę?

Jei sveikatos būklė nėra kritinė, pirmiausia turite kreiptis į bendrosios praktikos gydytoją. Kad ligoninė Jus priimtų, dažniausiai reikalingas bendrosios praktikos gydytojo nukreipimas (išskyrus traumas ir kitus neatidėliotinus atvejus).

Daugumoje valstybinių ir privačių ligoninių yra skubios pagalbos skyriai. Skubios pagalbos galima kreiptis be nukreipimo, tačiau aptarnavimas bus mokamas.

LIGONINIŲ MOKESČIAI

Kokius mokesčius ima ligoninės?

Kiekvienas nuolatinis Airijos gyventojas turi teisę į nemokamą gydymą ligoninėje. Tačiau ligoninės gali imti tam tikrus aptarnavimo mokesčius.

Stacionarinis aptarnavimas: 66 eurai už dieną;

Ambulatorinis aptarnavimas: 66 eurai už dieną;

Skubi/traumatologinė pagalba: 66 eurai už dieną;

Pastaba: Mokesčiai gali būti imami ne daugiau kaip už 10 dienų per metus.

Kam netaikomi ligoninių mokesčiai?

Šie mokesčiai netaikomi medicininio aptarnavimo kortelių turėtojams, nėščioms moterims, vaikams iki 6 savaičių amžiaus bei vaikams, sergantiems lėtinėmis ligomis. Bendrosios praktikos gydytojo nukreiptiems pacientams netaikomas ambulatorinio aptarnavimo mokesčiai.

Kokie mokesčiai privačiose ligoninėse?

Privačių ligoninių mokesčiai yra įvairūs; jie priklauso nuo ligoninės tipo ir regioninės priklausomybės.

2008 m. mokesčiai yra tokie:

	Privačios	Pusiau privačios Dieniniai stacionarai	
Regioninės:	758 eurai	594 eurai	546 eurai
Grafysčių:	506 eurai	407 eurai	362 eurai
Apskričių:	217 eurai	185 eurai	161 eurai

Kur gauti daugiau informacijos apie vietinę ligoninę?

Airijoje yra 51 valstybinė ligoninė. Pilną sąrašą rasite tinklalapyje: www.hse.ie/portal/eng/Find_a_Service/Hospitals/

ŠEIMOS PLANAVIMAS

Kur kreiptis patarimo dėl šeimos planavimo?

Sveikatos apsaugos tarnyba (HSE) teikia visapusiškas ir nešališkas šeimos planavimo paslaugas.

Informaciją, patarimus dėl šeimos planavimo bei receptus kontraceptinėms priemonėms taip pat teikia bendrosios praktikos gydytojai, ligoninės bei visuomeninės organizacijos.

Kur kreiptis dėl vaisingumo problemų?

Nevaisingumo gydymu dažniausiai užsiima tik privatūs specialistai.

Nėštumo klausimais konsultuoja įvairios visuomeninės organizacijos ir bendrosios praktikos gydytojai.

Ką daryti nepageidaujamo nėštumo atveju?

Nuo 2001 m. veikia „Nėštumo krizių agentūra“ (Crisis Pregnancy Agency), įkurta dėl vis daugėjančių nepageidaujamo nėštumo atvejų. Ši agentūra konsultuoja dėl nepageidaujamo nėštumo, teikia su tuo susijusią informaciją.

Ar galiu Airijoje pasidaryti abortą?

Airijos įstatymai draudžia abortus, išskyrus ypatingus atvejus, dažniausiai susijusius su grėsme motinos gyvybei. (Tačiau nedraudžiama išvykti į užsienį siekiant pasidaryti abortą.)

MOTINYSTĖ IR KŪDIKIŲ PRIEŽIŪRA

NĖŠTUMO PRIEŽIŪRA

Kokios paslaugos prieinamos nėščiosioms?

Besilaukiančios moterys turi teisę būti prižiūrimos pasirinkto bendrosios praktikos gydytojo ir ligininės akušerio. Šioms paslaugoms gauti nereikia medicininio aptarnavimo kortelės.

Kokia konkreči priežiūra suteikiama?

Mažiausiai 7 apžiūros pas bendrosios praktikos gydytoją ir (arba) ligininės akušerį prieš gimdymą; dar dvi apžiūros po gimdymo – vaiko apžiūra po dviejų savaitių ir tiek motinos, tiek vaiko apžiūra po 6 savaitių.

Ar nėštumo priežiūra yra mokama?

Nėštumo metu galite naudotis tiek stacionarinėmis, tiek ambulatorinėmis ligininės paslaugomis nemokamai.

KŪDIKIŲ PRIEŽIŪRA

Ar mano vaikas gaus nemokamą sveikatos priežiūrą?

Ar vaiko sveikata bus prižiūrima nemokamai priklauso nuo to, ar turite medicininio aptarnavimo kortelę (išskyrus 58 p. aprašytas paslaugas).

Kokios paslaugos bus suteiktos naujagimiui?

Jei vaikas gimsta ligininėje, naujagimis apžiūrimas dėl galimų medžiagų apykaitos sutrikimų. Šiai apžiūrai atlikti tėvų sutikimas nebūtinai.

Ar kūdikis bus skiepijamas?

Po gimimo (per pirmąjį gyvenimo mėnesį) kūdikį rekomenduojama paskiepyti BCG vakcina. Ši vakcina apsaugos kūdikį nuo tuberkuliozės. Jūsų vaiką gydytojai paskieps gimdymo namuose arba HSE klinikoje.

Kada atliekami kiti skiepai?

Kiti skiepai atliekami per pirmuosius 12-15 mėnesių po gimimo. Šiuos skiepus atliks Jūsų bendrosios praktikos gydytojas; kada kreiptis dėl skiepų HSE Jums praneš laišku tuo adresu, kurį nurodėte kūdikiui gimus.

- Jūsų kūdikis bus skiepijamas penkeriopa vakcina, apsaugančia nuo kokliušo, difterijos, stabligės, B tipo haemophilus influenzae (Hib), poliomieliito. Reikalingos trys šios vakcinės dozės, todėl vaikai skiepijami dviejų, ketverių ir šešerių mėnesių amžiaus. Kūdikiai taip pat skiepijami nuo C tipo meningito.
- Sulaukus 12-15 mėnesių amžiaus, vaikai skiepijami MMR vakcina nuo tymų, parotito ir raudonukės. Tuo pat metu atliekamas pakartotinis Hib skiepas.

Kodėl vaikus reikia skiepyti?

Vaikus būtina skiepyti todėl, kad jie yra silpnesni už suaugusiuosius, ir kiekviena šių ligų vaikui gali būti mirtina.

Kokie skiepai atliekami mokyklinio amžiaus vaikams?

Dauguma vaikų būna paskiepyti kūdikystėje, tačiau sulaukus mokyklinio amžiaus atliekami keli papildomi nemokami skiepai.

- 4-5 metų amžiaus vaikai pradinėje mokykloje pakartotinai skiepijami keturiomis vakcinomis – nuo difterijos, stabligės, kokliušo ir poliomieliito; jie taip pat gauna antrąją MMR vakcinės dozę (nuo tymų, parotito ir raudonukės). Jei Jūsų vaikas praleis skiepimą mokykloje, HSE nukreips Jus į kliniką arba pas bendrosios praktikos gydytoją.
- Penktoje ar šeštoje klasėje HSE gydytojas gali atlikti BCG vakcinės ir antrosios MMR dozės skiepus vaikams, kurie anksčiau šiomis vakcinomis nebuvo skiepyti. Tai ypač taikoma vaikams, gimusiems kitose šalyse.
- Pagal naujausią programą, 11-14 metų vaikai mokykloje dar kartą skiepijami nuo stabligės ir gauna mažą vakcinės nuo difterijos dozę.

GIMIMO LIUDIJIMAI

Kokio gimimo liudijimo reikia mano vaikui?

Gimimo liudijimai būna dviejų formų – trumpieji ir išplėstiniai. Trumpojo gimimo liudijimo užtenka, pavyzdžiui, priimant vaiką į mokyklą. Teisiniams ir pan. reikalams tvarkyti reikalingas išplėstinis gimimo liudijimas.

Kiek kainuoja gauti gimimo liudijimą?

Išplėstinis gimimo liudijimas kainuoja €10. Juos išduoda Civilinės registracijos biuras (Civil Registration Office).

VAIKO SVEIKATA IR SVEIKATOS PRIEŽIŪRA UGDYMO ĮSTAIGOSE

Kokios dar sveikatos priežiūros priemonės taikomos vaikams?

Bendrai imant, vaikai gauna tokias pat medicinos paslaugas, kaip ir jų tėvai. Kitaip tariant, jeigu tėvai turi teisę į nemokamas paslaugas, nemokamai bus prižiūrima ir jų vaikų sveikata.

Be to, nemokamai tikrinama kūdikių sveikata; skiepai taip pat yra nemokami. Nemokamai bus tikrinama ir vaiko sveikata mokykloje (School Health Service).

SVEIKATOS PRIEŽIŪRA MOKYKLOJE

Kaip prižiūrima vaikų sveikata mokykloje?

Sveikatos apsaugos tarnyba (Health Service Executive) valstybinėse pradinėse mokyklose vykdo vaikų medicininės apžiūros ir skiepavimo programas.

Kas atlieka medicininę apžiūrą mokyklose?

Vaikų medicininę apžiūrą mokyklose atlieka valstybės paskirti medikai (public health nurses) ir vietiniai sveikatos apsaugos pareigūnai.

Kur vyksta apžiūros?

Apžiūros atliekamos pačiose mokyklose. Apie tai tėvams pranešama iš anksto; norėdami, tėvai gali dalyvauti apžiūrint jų vaiką.

Kas tikrinama?

Tikrinama vaiko klausa ir regėjimas. Tėvams pageidaujant arba medikams įžvelgus poreikį gali būti atliekama ir išsamesnė fizinė apžiūra.

Kas jei aptinkama problemų?

Mokyklinės apžiūros metu aptikus sveikatos problemų, vaikas nukreipiamas kaip „neprivatus pacientas“ (public patient) nemokamam tyrimui į ligoninės ambulatorinį skyrių.

Jeigu reikalingas tolimesnis gydymas, kaip public patient vaikas bus gydomas nemokamai. .

VAIKO RAIDA

Kas yra vaiko raida?

Dauguma vaikų vystosi ir bręsta pagal įprastą ir nuspėjamą schemą. Kūdikis pradeda vaikščioti, vėliau tampa paaugliu, galiausiai suauga.

Tačiau kartais vaiko raida atsilieka. Raidos nukrypimai gali būti nežymūs, bet pasitaiko ir rimtesnių.

Ką daryti kilus įtarimui dėl raidos sutrikimų?

Visus rūpesčius dėl vaiko raidos aptarkite su savo bendrosios praktikos gydytoju ar patronažine slaugytoja.

VAIKO PRIEŽIŪRA

Daugumai tėvų tenka praleisti daugiau ar mažiau laiko be vaiku – išeiti į darbą ar trumpesniam laikui užsiimti savo socialine veikla.

Prižiūrėti vaikus nėra lengva, o kartais ir brangu.

Vaikai priklauso nuo suaugusiųjų teikiamo saugumo, taigi tėvai privalo užtikrinti, kad jų vaikai būtų laimingi ir gerai prižiūrimi.

Nėra teisiškai nustatyto amžiaus, nuo kada vaiką galima palikti namie vieną. Viskas priklauso nuo to, ar vaikas pakankamai brandus, kad susitvarkytų. Vaikai bręsta nevienodai, todėl čia pateikiamos tik apibendrintos gairės.

Ar galima vieną namie palikti kūdikį?

Kūdikio niekad negalima palikti vieno namie, net kelioms minutėms.

Ar galima vieną namie palikti jaunesnio amžiaus vaiką?

Jaunesnio amžiaus vaikų geriau vienu namie nepalikti net neilgam. Paliktas valandai be Jūsų ar kito suaugusiojo vaikas gali jaustis labai vienišas; be to, palikti mažą vaiką vieną yra nesaugu.

Ar galima vieną namie palikti kiek vyresnį vaiką?

Iki 14 metų vaikų vienu namie geriau nepalikinėti, nebent labai neilgam.

Ar galima vieną namie palikti paauglį?

16 metų sulaukusius paauglius galima palikti namie vienus.

Kokios amžiaus turi būti auklė?

Auklė turi būti bent 16 metų arba vyresnė. Be to, reikalaukite dviejų rekomendacijų – patikėdami auklei savo vaikus, įsitikinkite jos atsakingumu.

VAIKŲ GEROVĖS APSAUGA

Kur kreiptis kilus susirūpinimui dėl vaiko gerovės?

Jei įtariate, kad vaikas yra moraliai, fiziškai ar seksualiai prievartaujamas arba netinkamai prižiūrimas, imkitės šių veiksmų:

- Praneškite HSE socialiniam darbuotojui vietiniame sveikatos centre (darbo dienomis nuo 9 iki 17 val.).
- Jei įžvelgiate tiesioginį pavojų ne darbo valandomis, kreipkitės į artimiausią policijos nuovadą (Garda Station) telefonu 999 arba 112 (skambinant iš mobilaus).

BERNIUKŲ IR MERGAIČIŲ APIPJAUSTYMAS

Ar galima atlikti sūnui apipjaustymą?

Airijoje gimstantiems berniukams paprastai nėra atliekamas apipjaustymas. Tačiau žydų, musulmonų bei afrikiečių bendruomenėse berniukams priimta atlikti apipjaustymą, ir tėvai dažnai siekia laikytis šio papročio.

Berniukų apipjaustymas Airijoje nėra draudžiamas, tačiau šią procedūrą turi atlikti kvalifikuotas gydytojas.

Jei pageidaujate, kad Jūsų sūnui būtų atliktas apipjaustymas, būtinai turite kreiptis medicininės konsultacijos į bendrosios praktikos gydytoją, kuris nurodys medicininę tarnybą, galinčią atlikti apipjaustymą.

Taip pat gydytojas Jums patars šiais klausimais:

- Naujagimių berniukų apipjaustymas Airijoje nelaikomas įprasta ar patartina procedūra.
- Gali kilti etinių abejonių, susijusių su kūdikio bei vaiko teisėmis.
- Atsiranda potencialių komplikacijų ir žalos rizika.

Gydytojas gali priimti Jūsų prašymą, jei jis yra pagrįstas religiniais ar kultūriniais papročiais.

Ar galima atlikti dukrai apipjaustymą?

Mergaičių apipjaustymas Airijoje laikomas nepriimtiniu. Bet koks asmuo, atlikęs apipjaustymą mergaitei, o taip pat tėvai, organizavę tokią procedūrą dukrai užsitraukia baudžiamąją atsakomybę.

SOCIALINĖ RŪPYBA

Yra socialinių paslaugų, prieinamų visiems tėvams, tenkinantiems „nuolatinio rezidavimo sąlygą“ (Habitual Residency Condition, žr. žemiau).

NUOLATINIO REZIDAVIMO SĄLYGA – HABITUAL RESIDENCY CONDITION

Kas yra nuolatinio rezidavimo sąlyga (Habitual Residency Condition)?

Nuolatinio rezidavimo (habitual residency) sąlyga keliami asmenims, pretenduojantiems į tam tikras socialines išmokas ir vaiko pašalpą. Ši sąlyga galioja nuo 2004 m. gegužės 1 ir taikoma nepriklausomai nuo pilietybės.

Ką reiškia „nuolatinis rezidavimas“?

„Nuolatinis rezidavimas“ (Habitual Residence) reiškia, kad galite įrodyti glaudžią sąsają su Airija arba kitomis laisvo judėjimo zonos (Common Travel Area) šalimis (Didžiąja Britanija ir Normandijos salomis).

Pavyzdžiui, jeigu visada gyvenote Airijoje arba kitose laisvo judėjimo zonos teritorijose, greičiausiai tenkinate nuolatinio rezidavimo sąlygą.

Nuolatinio rezidavimo sąlygą tenkinate, jeigu:

- visą gyvenimą praleidote laisvo judėjimo zonoje – Airijoje, Didžiojoje Britanijoje arba Normandijos salose;
- laisvo judėjimo zonoje gyvenote ir dirbote pastaruosius 2 metus arba ilgiau ir šiuo metu gyvenate Airijoje;
- pastaruosius 2 metus ar ilgiau gyvenote kitose laisvo judėjimo zonos šalyse, persikraustėte į Airiją ir ketinate čia apsigyventi.

PAŠALPOS, AUTOMATIŠKAI SUTEIKIAMOS NUOLATINIAMS REZIDENTAMS

VAIKO PAŠALPA

Kas yra vaiko pašalpa?

Vaiko pašalpa – tai kas mėnesinė išmoka už kiekvieną su Jumis gyvenantį ir Jūsų išlaikomą vaiką, kuris atitinka pašalpos suteikimo kriterijus. Pašalpos suteikiamos:

- vaikams iki 16 metų
- 16, 17, 18 metų amžiaus vaikams, kurie:
 - mokosi ar studijuoja dieniniame skyriuje (full-time education);
 - lanko FÁS Youthreach kursų;
 - turi fizinę ar proto negalią ir yra nuo Jūsų priklausomi.

Kada baigiama mokėti vaiko pašalpą?

Vaiko pašalpą baigiama mokėti Jūsų vaikui sulaukus 16 arba 19 metų (besimokantiems dieniniuose skyriuose).

Kada kreiptis dėl vaiko pašalpos?

Dėl vaiko pašalpos turite kreiptis per 6 mėnesius nuo:

- mėnesio, kai gimė Jūsų vaikas;
- mėnesio, kai vaikas tapo Jūsų šeimos nariu;
- mėnesio, kai Jūsų šeima atsikraustė gyventi į Airiją.

Kada pradėsiu gauti pašalpą?

Po to, kai gimė Jūsų vaikas, tapo Jūsų šeimos nariu, arba Jūsų šeima atsikraustė gyventi į Airiją, vaiko pašalpą galite pradėti gauti jau nuo kito mėnesio pirmos dienos.

PAPILDOMA ANKSTYVOSIOS PRIEŽIŪROS IŠMOKA

Kas yra papildoma ankstyvosios priežiūros išmoka (Early Childcare Supplement)?

Papildoma ankstyvosios priežiūros išmoka (Early Childcare Supplement) yra papildoma parama, teikiama iki 6 metų amžiaus vaiką auginantiems tėvams.

Kokio dydžio yra šis priedas?

Šis priedas – tai tiesioginė, neapmokestinama ketvirtinė išmoka už kiekvieną vaiką, kuriam yra skirta vaiko pašalpa. Išmokos dydis – €275 per ketvirtį (€1100 per metus) kiekvienam vaiko pašalpą gaunančiam vaikui.

Kokiu būdu gaunamas priedas?

Priedai mokami tokiu pat būdu, kaip ir Jūsų gaunama vaiko pašalpa.

NAUDINGOS NUORODOS

Sveikatos ir vaikų departamentas (Department of Health and Children)

Adresas: Hawkins House
Hawkins Street
Dublin 2
Telefonas: (01) 6354000
Tinklalapis: www.dohc.ie

Sveikatos apsaugos tarnyba (Health Service Executive)

Adresas: Oak House
Millennium Park
Naas
Co. Kildare
Telefonas: (1850) 241850
El. paštas: info@hse.ie
Tinklalapis: www.hse.ie

Socialinių ir šeimos reikalų departamentas (Department of Social and Family Affairs)

Adresas: Áras Mhic Dhiarmada
Store Street
Dublin 1
Telefonas: (1890) 66 22 44
Tinklalapis: www.welfare.ie

Psichikos sveikatos komisija (Mental Health Commission)

Adresas: St. Martin's House
Waterloo Road
Dublin 4
Telefonas: (01) 6362400
Tinklalapis: www.mhirl.ie

Airijos psichikos sveikatos organizacija (Mental Health Ireland)

Adresas: Mensana House
6, Adelaide St
Dun Laoghaire
Co. Dublin
Telefonas: (01) 2841166
Tinklalapis: www.mentalhealthireland.ie

Airijos psichologų draugija (Psychological Society of Ireland)

Adresas: CX House,
2A Corn Exchange Place
Dublin 2
Telefonas: (01) 4749160
El. paštas: info@psihq.ie
Tinklalapis: www.psihq.ie

Nacionalinė konsultavimo tarnyba (National Counselling Service)

Telefonas: (1800) 235 235
Tinklalapis: www.hse-ncs.ie/en

Vietiniai nemokami numeriai, kuriais galite susisiekti su HSE nacionaline konsultavimo tarnyba

Regionas	Nemokamas numeris
Šiaurės Dublinas (North Dublin)	1800 234 110
Pietų Dublinas, Dunlėris, rytų Viklou (South Dublin/Dun Laoghaire/East Wicklow)	1800 234 111
Dublino centras, pietvakarių Kilderas, vakarų Viklou (Dublin City Centre/South West Kildare/West Wicklow)	1800 234 112
Vidurio Airija (Midlands)	1800 234 113
Vakarai	1800 234 114
Vidurio vakarai	1800 234 115
Keris ir Korkas (Kerry & Cork)	1800 234 116
Šiaurės rytai	1800 234 117
Pietryčiai	1800 234 118
Šiaurės vakarai	

Nėštumo krizių agentūra (Crisis Pregnancy Agency)

Adresas: 4th Floor,
89-94 Capel St
Dublin 1
Telefonas: (01) 8146292
El. paštas: info@crisispregnancy.ie
Tinklalapis: www.crisispregnancy.ie

HSE MEDICININIO APTARNAVIMO KORTELIŲ BIURAI

Biuras	TELEPHONE
Dublino centras (Dublin Central)	(01) 8575402
Šiaurės Dublinas (Dublin North)	(01) 8661413/14 arba (01) 8661407/8/9/10/11
Šiaurės vakarų Dublinas (Dublin North West)	(01) 8825000
Pietų Dublinas (Dublin South City)	(01) 6486500 arba (01) 6486599
Pietryčių Dublinas (Dublin South East)	(01) 2680313 arba (01) 2680311
Pietvakarių Dublinas (Dublin South West)	(01) 4154715 arba (01) 4154731
Vakarų Dublinas (Dublin West)	(01) 6206462
Dunlėris (Dun Laoghaire)	(01) 2365216 arba (01) 2365217
Kilderas, vakarų Viklou (Kildare/West Wicklow)	(045) 876001
Rytų Viklou (East Wicklow)	(0404) 68400
Lišas, Ofalis (Laois/Offaly)	(044) 9384448 arba (044) 9384437

Longfordas, Vestmidas (Longford/Westmeath)	(044) 9384448 arba (044) 9384437
Kavanas, Monachanas (Cavan/Monaghan)	(049) 4377114 arba (049) 4377115
Droeda (Drogheda)	(041) 9800494 arba (041) 9801085
Lautas (Louth)	(042) 9381240 arba (042) 9385448
Midas (Meath)	(046) 9078833 arba (046) 9078893
Golvėjus (Galway)	(091) 546207
Mėjas (Mayo)	(094) 9022333
Roskomonas (Roscommon)	(0906) 637509 arba (0906) 637510
Donegalas (Donegal)	(074) 9189006 arba (074) 9131391
Slaigas, Leitrimas ir vakarų Kavanas (Sligo/Leitrim and West Cavan)	(071) 9155141 arba (071) 9620308
Kleras (Clare)	(065) 6868075
Rytų Limerikas, šiaurės Tipereris (East Limerick/North Tipperary)	(067) 46600
Limerikas (Limerick)	(061) 483703 arba (061) 483756
Karlou (Carlow)	(059) 913654 arba (059) 9136539
Kilkenis (Kilkenny)	(056) 7784733 arba (056) 7784619
Pietų Tipereris (South Tipperary)	(052) 77249 arba (052) 77250
Voterfordas (Waterford)	(051) 842800
Veksfordas (Wexford)	(053) 23522
Korko miestas (Cork City)	(021) 4923900
Keris (Kerry)	(066) 7184543

Motery sveikatos taryba (Women's Health Council)

Adresas: Block D, Irish Life Centre
Abbey St Lower, Dublin 1
Telefonas: (01) 8783777
El. paštas: info@whc.ie
Tinklalapis: www.whc.ie

Nacionalinė jaunimo sveikatos programa (National Youth Health Programme, NYCI)

Adresas: 3, Montague St, Dublin 2
Telefonas: (01) 4784122
El. paštas: nyhp@nyci.ie
Tinklalapis: www.youthhealth.ie

Samariečių bendrija

Apsilankykite tinklalapyje www.samaritans.org/talk/local_branch.shtm ir žemėlapyje pasirinkite Jus dominantį regioną.
Telefonas: (1850) 60 90 90

Samariečių bendrija (Dublino skyrius)

Adresas: 112, Marlborough St, Dublin 1
Telephone: (01) 8727700
El. paštas: jo@samaritans.org
Tinklalapis: www.dublinsamaritans.ie

Psichologinės pagalbos centras (PPD – The Psychological Centre)

Adresas: Apt 4, The Poolbeg,
Gasworks,
Barrow St
Dublin 4
Telefonas: (085) 7810747
El. paštas: info@theppd.org
Tinklapis: www.theppd.eu

Pirmojo dienos centro adresas:

St. Saviour's Priory (Dominicans Priory),
9-11 Upper Dorset Street, Dublin 1

Antrojo dienos centro adresas:
Dublin Counselling & Therapy Centre,
41 Upper Gardiner Street, Dublin 1

Dublino AIDS aljansas (Dublin Aids Alliance)

Adresas: 53, Parnell Square, Dublin 1
Telefonas: (01) 8733799
El. paštas: info@dublinaidsalliance.com
Tinklapis: www.dublinaidsalliance.com

Kankinimus patyrusiųjų globos centras (Centre for the Care of Survivors of Torture, CCST)

Adresas: 213, North Circular Road, Phibsboro,
Dublin 7
Telefonas: (01) 8389664
El. paštas: info@ccst.ie
Tinklapis: www.ccst.ie

AWARE

Adresas: 72, Lower Leeson, Street, Dublin 2
Telephone: (01) 6617211
Pagalbos telefonas: (1890) 303 302
El. paštas: aware@iol.ie
Tinklapis: www.aware.ie

GROW

Adresas: 11, Liberty Street, Cork
Telefonas: (021) 427 7520 or (1890) 474 474
El. paštas: info@grow.ie
Tinklapis: www.grow.ie

Airijos šizofrenijos bendrija (Schizophrenia Ireland)

Adresas: 38, Blessington St, Dublin 7
Telefonas: (01) 860 1620
Pagalbos telefonas: (1890) 621 631
El. paštas: info@sirl.ie
Tinklapis: www.sirl.ie

Šalyje veikia 31 tėvų ir giminių paramos grupė. Grupės renkasi kas mėnesį, aptaria įvairius su šizofrenija susijusius klausimus, siūlo informaciją ir paramą.

Anoniminių alkoholikų draugija (Alcoholics Anonymous)

Adresas: 109, South Circular, Leonard's Corner
Dublin 8
Pagalbos telefonas: (1890) 412 412
El. paštas: ala@indigo.ie
Tinklapis: www.alcoholicsanonymous.ie

Korko psichikos sveikatos organizacija (Cork Mental Health)

Adresas: Nore House,
Bessboro Road
Blackrock
Cork
Telefonas: (021) 4511100
El. paštas: cmhealth@eircom.net
Tinklapis: www.corkmentalhealth.com

Seksualinės sveikatos centras (Sexual Health Centre)

Adresas: 16, Peters St,
Cork
Telefonas: (021) 427 5837
El. paštas: info@sexualhealthcentre.com

Barnardos

Adresas: Christchurch Square
Dublin 8
Telefonas: (01) 453 0355
El. paštas: info@barnardos.ie
Tinklapis: www.barnardos.ie

Airijos smurto prieš vaikus prevencijos bendrija (Irish Society for the Prevention of Cruelty to Children, ISPCC)

Airijos smurto prieš vaikus prevencijos bendrija (Irish Society for the Prevention of Cruelty to Children, ISPCC) veikia visoje Airijoje siekdama padėti vaikams

Centrinis biuras

Adresas: 29, Lower Baggot St
Dublin 2
El. paštas: ispcc@ispcc.ie
Tinklapis: www.ispcc.ie
Linha da Criação: 1800 666 666

Vaikų pagalbos linija: 1800 666 666
(visą parą veikianti pagalbos linija vaikams)

LAIŠKŲ PAVYZDŽIAI

Laiškas bendrosios praktikos gydytojui dėl vertėjo

Data:

Gerbiamas bendrosios praktikos gydytojau,

Man paskirta pas Jus apsilankyti _____ m. _____ mėn. _____ d. _____ val.

Gal galėtumėte pasirūpinti, kad susitikime dalyvautų _____ kalbos vertėjas, ir apie tokią galimybę

man pranešti.

Parašas:

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

School – mokykla

Schoolbag – mokyklinis portfelis

Teacher – mokytojas

School calendar – tvarkaraštis, mokyklos kalendorius

Class – klasė

Principal – mokyklos vadovas, direktorius

Enrol – priėmimas, įtraukimas į mokinių sąrašus

KUR IEŠKOTI INFORMACIJOS

Žemiau nurodytos organizacijos teikia informaciją apie švietimo sistemą Airijoje:

- Švietimo ir mokslo departamentas (Department of Education and Science). Šios įstaigos tinklalapyje yra informacijos apie švietimo sistemą, specialiai skirtos moksleivių tėvams, tame tarpe naujai atvykusiems į Airiją. Informacija pateikiama šešiomis kalbomis. Žr. www.education.ie.
- Nacionalinė švietimo programų ir įvertinimų taryba (National Council for Curriculum and Assessment, NCCA). Ši taryba yra išleidusi moksleivių tėvams skirtą informacinį DVD diską penkiomis kalbomis. Didkas skirtas pradinį mokyklų programoms ir vadinasi „Vaikų ugdymas pradinėje mokykloje – kas, kodėl ir kaip“ (The What, Why and How of Children’s Learning in Primary School). Šią medžiagą galima peržiūrėti ir tarybos tinklalapyje: www.ncca.ie. Tinklalapyje taip pat rasite daug informacijos tėvams apie pradinį ugdymą Airijoje.
- Jėzuitų pabėgėlių paramos tarnyba (Jesuit Refugee Service) yra aštuoniomis kalbomis išleidusi informacinį bukletą apie pradinio ir tolimesnio ugdymo sistemą Airijoje. Daugiau informacijos rasite tinklalapyje www.jrs.ie. Siekdama padėti tvarkytis su mokyklos reikalais, tarnyba į kelias kalbas yra išvertusi standartinių laiškų ruošinius.
- Nacionalinė ugdymo gerovės valdyba (National Education Welfare Board). Ši organizacija yra parengusi bukletą tėvams, pavadintą „Suteikite savo vaikui galimybę“ (Don’t let your child miss out). Bukletas išverstas į 18 kalbų. Šią informaciją rasite valdybos tinklalapyje www.newb.ie.
- Priėmimo ir integracijos agentūra (Reception and Integration Agency, RIA) yra sukūrusi informacinių bukletų devyniomis kalbomis. Juose klausimų ir atsakymų forma pateikiama informacija apie tiek apie pradinį, tiek apie tolimesnį ugdymą. Žr. www.ria.gov.ie.

Toliau pateikta informacija iš esmės yra Švietimo ir mokslo departamento tinklalapio santrauka. Atkreipkite dėmesį, kad čia pateikiami šio laidinio rengimo metu galiojantys duomenys.

PAGRINDINIAI FAKTAI

Pagal Airijos įstatymus kiekvienas vaikas nuo 6 metų privalo lankyti mokyklą. Daugelis vaikų pradeda lankyti mokyklą nuo rugsėjo po ketvirtą ar penktą gimtadienio.

Vaikai privalo lankyti mokyklą nuo 6 iki 16 metų amžiaus, arba kol baigs 3 metų vidurinės (post-primary) mokyklos programą.

Formaliąją švietimo sistemą sudaro pradinė (primary) pakopa, vidurinės mokyklos (antroji, post-primary) pakopa, trečioji (third-level) pakopa ir tolimesni mokslai (further education).

Pagrindiniai mokykliniai egzaminai Airijoje yra žemesniosios pakopos egzaminai (Junior Certificate), paprastai laikomi 15-16 metų, ir baigiamieji egzaminai (Leaving Certificate), dažniausiai laikomi sulaukus 17-18 metų.

Airijoje visi vaikai turi teisę į nemokamą pradinį ir vidurinį (post-primary) išsilavinimą, tačiau gali lankyti ir mokamas mokyklas.

VAIKŲ APSAUGA

Tikrinimas dėl teistumo

Visi pradinį ir antrosios pakopos (post-primary) mokyklų darbuotojai (tiek mokytojai, tiek pagalbiniai darbuotojai) privalomai tikrinami dėl teistumo. Tai reiškia, kad Garda Síochána (policija) patikrina, ar asmuo nebuvo anksčiau teistas už nusikaltimus, dėl kurių negalėtų dirbti su vaikais.

Vaikų apsaugos gairės

Švietimo ir mokslo departamentas yra parengęs vaikų apsaugos gaires, kuriomis pradinį ir vidurinių mokyklų vadovybė turi remtis sprendžiant įtarimus ir kaltinimus dėl prievartos vaikų atžvilgiu. Pagrindinė gairių nuostata – vaiko ir jo gerovės apsaugos svarba.

IKIMOKYKLINIS UGDYMAS

Kas yra ikimokyklinio ugdymo įstaiga?

Ikimokyklinių įstaigų yra įvairių: mokyklėlės, darželiai, žaidimų grupės, lopšeliai ir kitų formų dienos priežiūros įstaigos.

Valstybinės ikimokyklinio ugdymo struktūros Airijoje nėra; pradinės mokyklos priima vaikus jau nuo ketvirtą gimtadienio.

Kam priklauso ikimokyklinės įstaigos?

Ikimokyklinės įstaigos dažniausiai yra bendruomeninės arba privačios, finansuoja jas tėvai. Labai nedaug įstaigų, pvz., priklausančios Early Start programai, yra nemokamos.

Koks ikimokyklinių įstaigų tikslas?

Ikimokyklinių įstaigų paskirtis – ugdyti Jūsų vaiką ir skatinti jo raidą.

Kiek laiko mano vaikas praleis ikimokyklinėje įstaigoje?

Dažniausiai ikimokyklinės įstaigos siūlo 3 valandų per dieną planingos veiklos programas, tačiau yra ir visą dieną vaikus prižiūrinčių įstaigų. Įvairios įstaigos siūlo skirtingas programas.

Kur ieškoti vietinių ikimokyklinių įstaigų?

Artimiausių ikimokyklinių įstaigų sąrašą rasite sveikatos apsaugos tarnybos (Health Service Executive) tinklalapyje:

www.hse.ie/eng/Find_a_Service/Children_and_Family_Services/Pre-school_Services

Taip pat teiraukitės vietiniame bendruomenės centre, piliečių informavimo centre (Citizen’s Information Centre), bibliotekoje, pradinėje mokykloje.

Kur rasti daugiau informacijos apie ikimokyklinį ugdymą?

Daugiau informacijos apie ikimokyklinio ugdymo paslaugas rasite sveikatos apsaugos tarnybos tinklalapyje:

www.hse.ie/eng/Find_a_Service/Children_and_Family_Services/Pre-school_Services/Pre-school_inspection_services

SPECIALUSIS UGDYMAS PRADINĖSE IR VIDURINĖSE MOKYKLOSE

Kokios sąlygos švietimo įstaigose sudaromos specialiųjų poreikių vaikams?

Airijoje specialiųjų poreikių vaikus stengiamasi ugdyti kiek įmanoma integruotai. Švietimo ir mokslo departamentas skiria mokykloms papildomų išteklių specialiajam ugdymui; šiuos išteklius mokyklos gali naudoti savo nuožiūra. Kai kuriems vaikams, kurių specialieji poreikiai yra rimtesni, gali būti skiriama dar daugiau papildomų resursų – tai derinama su Nacionaline specialiojo ugdymo taryba (National Council for Special Education). Kiekvieno vaiko poreikiai vertinami individualiai, siekiant parinkti tinkamiausias pagalbines priemones.

Resursai

Resursai ir pagalbinės priemonės specialiųjų poreikių moksleiviams skiriamos pagal kiekvieno vaiko individualius poreikius. Kokio pobūdžio ir kiek intensyvi pagalba vaikui skiriama, nustato mokykla kartu su Švietimo ir mokslo departamentu. Viena iš galimų pagalbos priemonių – su specialiųjų poreikių vaikais dirbantys asistentai ir mokytojų padėjėjai.

PSICHOLOGINĖ PARAMA PRADINĖSE IR VIDURINĖSE MOKYKLOSE

Kokia psichologinė pagalba teikiama moksleiviams?

Švietimo ir mokslo departamentas finansuoja Nacionalinę psichologinės pagalbos mokyklose agentūrą (National Educational Psychological Service Agency). Ši tarnyba dirba tiek su pradinėmis, tiek su vidurinėmis mokyklomis, padėdama spręsti mokymosi, elgesio, vaikų socialinio bei emocinio brendimo klausimus.

Resursai

Kiekvienai mokyklai yra priskirtas psichologas, aptarnaujantis kelias mokyklas. Psichologai bendradarbiauja su mokytojais, tėvais ir vaikais, siekdami nustatyti vaiko pedagoginius poreikius. Esant reikalui pasitelkiami vertėjai.

ANGLIŠKAI NEKALBANTYS MOKSLEIVIAI

Ko pirmiausia imsis mokykla?

Kai į mokykla priimamas vaikas, nemokantis anglų kalbos, pirmiausia atliekamas kalbos mokymosi poreikių įvertinimas. Pagal šio pirminio įvertinimo rezultatus planuojama, kokios vaikai reikia paramos, kad išmokytų anglų kalbą.

Resursai

Mokykloms skiriama papildomų resursų tokio pobūdžio paramai teikti. Anglų kalbą silpnai mokančiam vaikui gali būti skiriamas pagalbinis kalbos mokytojas (language support teacher), padėsiantis įvaldyti anglų kalbą.

MOKYKLOS TRANSPORTAS

Ar moksleiviai nemokamai vežami į mokyklą?

Priklausomai nuo poreikio (pvz., atstumo iki mokyklos) Švietimo ir mokslo departamentas gali organizuoti moksleiviams nemokamą transportą. Tikslesnės informacijos Jums suteiks vietinė mokykla.

VAIKŲ PRIĖMIMAS Į MOKYKLĄ?

Kaip parinkti savo vaikui pradinę mokyklą?

Mokyklą galite pasirinkti savo nuožiūra – jeigu pasirinktoje mokykloje yra laisvų vietų. Dauguma pradinė mokyklų dažniausiai priima visus norinčius, tačiau garantijos dėl vietos artimiausioje mokykloje nėra.

Pirmiausia susipažinkite su netoliese esančių mokyklų sąrašu. Sąrašą rasite:

- Švietimo ir mokslo departamento tinklalapyje www.education.ie;
- vietinėje piliečių informavimo tarnyboje;
- Nacionalinės ugdymo gerovės valdybos tinklalapyje www.newb.ie.

Kokia yra priėmimo į mokyklą tvarka?

Pirmasis žingsnis – kreiptis į mokyklą raštu. Raštu kreiptis rekomenduojama todėl, kad apie sprendimą mokykla taip pat praneš Jums raštu.

Daugumoje mokyklų reikia užpildyti priėmimo formą, kur nurodomi įvairūs vaiko duomenys.

Kada reikia kreiptis į mokyklą, kad vaikas būtų priimtas?

Vaikai pradeda lankyti pradinę mokyklą pirmąjį rugsėjį po ketvirtą arba penktą gimtadienio, jeigu vietinėje mokykloje yra laisvų vietų.

Kad vaiką priimtų į mokyklą nuo rudens, turite kreiptis ne vėliau kaip kovo mėnesį.

Ką daryti, jei kovo mėnesį dar nebūsiu Airijoje?

Jeigu atvykstate mokslo metų vidurį, dėl mokyklos lankymo turite kreiptis nedelsiant, ypač jeigu vaikui daugiau nei 6 metai.

Kaip parinkti savo vaikui vidurinę (post-primary) mokyklą?

Vidurinių mokyklų sąrašus rasite ten pat, kur ir pradinė (pvz., www.education.ie).

Kokia yra priėmimo į vidurinę mokyklą tvarka?

Jūsų sūnaus ar dukros priėmimo į vidurinę mokyklą tvarka šiek tiek skirsis priklausomai nuo to, ar vaikas lanko šeštąją pradinės mokyklos klasę ir artimiausią rugsėjį turi būti pervestas į vidurinę mokyklą, ar vaikas Airijoje anksčiau mokyklos nelankė (t.y. jei ką tik atvykote).

Pirmuoju atveju pradinės mokyklos dažniausiai tiesiog nukreipia moksleivius į artimiausias vidurines mokyklas. Jeigu vaikas lanko pradinę mokyklą, parėjimas į vidurinę neturėtų kelti jokių keblumų, jeigu tik vietinėse vidurinėse mokyklose yra vietų. Pasitarkite su Jūsų pradinės mokyklos vadovu.

Antruoju atveju dėl lankymo turėtumėte kreiptis į mokyklą tokiu pat būdu, kaip ir dėl pradinio ugdymo – užklauskite raštu, ar Jūsų vaikui atsirastų vieta, ir susitarkite dėl pokalbio su mokyklos vadovu.

Kokius vaiko duomenis reikia nurodyti?

Priimant vaiką mokyklai reikės tam tikrų duomenų. Dažniausiai reikia nurodyti vaiko pilną vardą, amžių (gali reikėti amžių patvirtinančio dokumento), pilietybę, savo kontaktinius duomenis, informaciją apie bet kokius sveikatos sutrikimus (pvz., astma, diabetas), duomenis apie ankstesnį formalųjį ugdymą, anglų kalbos įgūdžius. Taip pat reikia nurodyti, ar pageidaujate, kad vaikas lankytų tikybės pamokas, ir aprašyti bet kokius kitus poreikius.

Kas jeigu mokykloje nėra laisvų vietų?

Pirmiausia turite sužinoti, ar Jūsų pasirinktoje mokykloje yra laisvų vietų. Jei laisvų vietų nėra, mokykla gali nepriimti Jūsų vaiko. Tokiu atveju Jus gali įrašyti į eilę arba pasiūlyti kreiptis į kitą mokyklą.

Kas yra priėmimo politika?

Visos mokyklos turi tam tikrą priėmimo politiką. Jei laisvų vietų nedaug, priėmimo politika lemia prioritetus. Pavyzdžiui, pirmenybė gali būti teikiama jau besimokančių vaikų broliams ir seserims, arčiau mokyklos gyvenantiems vaikams ir pan.

Priėmimo politiką formuoja mokyklos valdyba (board of management). Norėdami gauti politikos aprašymą kreipkitės į mokyklos vadovybę.

Ar pradinės mokyklos pasirinkimas turi įtakos vėlesniam vidurinės mokyklos pasirinkimui?

Renkantis pradinę mokyklą verta iš anksto pasidomėti ir vidurinių mokyklų priėmimo politikos nuostatomis. Kai kurios vidurinės mokyklos teikia pirmenybę tam tikrų pradinėjų mokyklų moksleiviams.

Į KELINTĄ KLASĘ EIS MANO VAIKAS?

Pirmą kartą į mokyklą einantys vaikai dažniausiai pradeda lankyti Junior Infants – pirmąją pradinės mokyklos klasę. Jeigu Jūsų vaikas mokėsi anksčiau (pvz., kitoje šalyje), priimant vaiką bus atsižvelgiama į amžių ir ankstesnį išsilavinimą. Tokiu atveju sprendimą dėl klasės priims mokyklos vadovas, pasitaręs su Jumis ir klasės mokytoju.

Ką daryti, jei mokykla atsisako priimti mano vaiką?

Mokyklai atsisakius priimti vaiką, turite teisę skusti tokį sprendimą. Pirmiausia turite kreiptis į mokyklos valdybą. Priežastis gali būti paprasčiausia – mokykla neturi vietų. Tokiu atveju Jums patars, į kokią kitą mokyklą kreiptis, arba įrašys vaiką į eilę.

Jei klausimo išspręsti nepavyko, sprendimą galite skusti Švietimo ir mokslo departamentui (Department of Education and Science) pagal 1998 m. Švietimo įstatymo 29 skyrių (Section 29 of the Education Act, 1998). Tuomet reikia užpildyti apeliacijos formą (Appeals Form), kurią pareikalavus gausite mokykloje (arba VEC). Formą galite atsisiųsti ir iš departamento tinklalapio www.education.ie.

Dėl apeliavimo tvarkos galite kreiptis į Švietimo ir mokslo departamento apeliacijų administravimo skyrių šiuo adresu:

Section 29 Appeals Administration Unit
c/o Department of Education and Science
Cornamaddy
Co. Westmeath
Telefonas: (0906) 483600
El. paštas: info@education.ie

Daugiau informacijos taip pat rasite Nacionalinės ugdymo gerovės valdybos (National Education Welfare Board) tinklalapyje www.newb.ie.

Jei ką tik atsikrausčiau į Airiją, ar mano vaikas gali mokytis nemokamai?

Taip, naujai atvykę į Airiją vaikai (kartais angliškai vadinami newcomers) – tiek iš pabėgėlių ar prieglobsčio siekiančių šeimų, tiek dirbti atvykusių migrantų vaikai – turi tokią pat teisę į švietimą, kaip ir kiti Airijos vaikai. Nuo 6 iki 16 metų amžiaus jie privalo lankyti mokyklą.

JŪSŲ VAIDMUO UGDYME IR LANKOMUMAS

JŪSŲ VAIDMUO UGDYMO PROCESĖ

Koks yra tėvų vaidmuo švietimo procese?

Airijos konstitucija teigia, kad tėvai (ar globėjai) yra svarbiausi vaiko ugdytojai. Šeimos parama yra gyvybiškai svarbi mokyklinio amžiaus vaiko raidai.

Kuo galiu padėti savo vaikui?

- Domėkitės, ką vaikas veikia ir kaip jam einasi mokykloje.
- Domėkitės mokykloje savo vaiko pažanga.
- Dalyvaukite tėvų ir mokytojų susitikimuose.
- Aptarkite su klasės mokytoju visus rūpesčius.
- Girkite vaiką už pastangas kiekvienai progai pasitaikius.

Jūsų paskatinimas vaikui itin svarbus – tai motyvuoja vaiką stengtis.

Kas yra tėvų ir mokytojų susitikimas?

Tokių susitikimų metu su mokytojais aptariate vaiko pažangą mokykloje.

Tėvai skatinami aktyviai dalyvauti mokyklos gyvenime. Pagal 1998 m. Švietimo įstatymą (Education Act) mokyklose veikia valdybos (board of management), kad mokyklai būtų vadovaujama partnerystės pagrindais. Tėvai raginami bendradarbiauti su valdyba ar tapti jos nariais.

Švietimo įstatymas taip pat numato, kad valstybės pripažintose mokyklose veiktų tėvų asociacijos. Asociacijos atstovauja vaikų interesams ir yra atviros visiems mokinių tėvams nepriklausomai nuo pilietybės.

Daugiau informacijos apie tėvų vaidmenį švietimo procese rasite šių organizacijų tinklalapiuose:

- Nacionalinis pradinėjų mokyklų tėvų komitetas (National Parents Council Primary). Šio komiteto tinklalapyje rasite informacijos įvairiomis kalbomis: www.npc.ie.
- Nacionalinis vidurinių mokyklų tėvų komitetas (National Parents Council Post Primary). Šio komiteto tinklalapis www.npcpp.ie.

LANKOMUMAS

Koks mano vaidmuo lankomumo atžvilgiu?

Tėvai turi užtikrinti, kad vaikas lankyty mokyklą kiekvieną mokslo dieną. Praleisti mokyklą galima tik dėl pateisinamų priežasčių, pvz., dėl ligos.

Jei vaikui tenka praleisti mokyklą, būtinai apie tai praneškite žinute, laišku arba tiesiogiai, paaiškindami priežastį.

Ar galiu išvykti su vaiku atostogų per mokslo metus?

Išvykus atostogauti per mokslo metus, Jūsų vaikas praleis svarbią dalį mokymo programos. Vėliau jam gali būti sunku vyti. Atsilikęs nuo mokslų vaikas gali prarasti pasitikėjimą savo įgėmis.

Ką daro mokykla, jei vaikas daug praleidžia?

Jei vaikas praleidžia daugiau nei 20 dienų per mokslo metus ar tiesiog kilus susirūpinimui dėl prasto lankomumo, mokykla privalo apie tai pranešti Nacionalinei ugdymo gerovės valdybai (National Educational Welfare Board).

Daugiau informacijos rasite valdybos tinklalapyje (įvairiomis kalbomis) www.newb.ie.

PRADINĖ MOKYKLA

Kokios pradinės mokyklos yra Airijoje?

Pradinės mokyklos yra trijų tipų: valstybinės, specialiosios ir privačios.

Pastaraisiais metais buvo labiau skatinama įvairovė, todėl atsirado daugiau galimybių rinktis. Daugėja tarpreliginių (multi-denominational, inter-denominational) pradinė mokyklų. Šiuo metu pasirinkimas toks:

- Denominacinės, t.y. religinės tam tikros tikybos mokyklos – katalikiškos, anglikonų, musulmoniškos ir pan.
- Nedenominacinės, t.y. pasaulietinės mokyklos.
- Tarpdenominacinės, t.y. jungiančios įvairias religijas.
- Gaelscoileanna – gėliškos mokyklos, kuriose dėstoma airių (gėlų) kalba.

Ar berniukai ir mergaitės mokosi kartu?

Yra atskirų mokyklų berniukams ir mergaitėms, yra ir bendrų, kur abiejų lyčių vaikai mokosi kartu.

Yra mokyklų, kur pradinėse klasėse vaikai mokomi kartu, o vėliau berniukai ir mergaitės atskirai.

Kas vadovauja mokyklai?

Mokyklai vadovauja vyriausiasis mokytojas (Principal Teacher). Mokyklos vadovas yra pavaldus patronui (t.y. mokyklos savininko atstovui ar atstovų grupei) ir mokyklos valdybai.

Mokykloms vadovauti gali tiek vyrai, tiek moterys.

Kas mokys mano vaiką?

Kiekviena klasė turi klasės mokytoją. Mažose mokyklose vienas mokytojas gali turėti kelias klases. Klasės mokytojas dėsto klasėje visus dalykus. Mokykloje gali būti kitų mokytojų, padedančių klasės mokytojui. Pavyzdžiui, Jūsų vaikui gali būti paskirtas pagalbinis kalbos mokytojas (language support teacher) arba, jei vaikas turi kokių nors mokymosi sunkumų, pedagogas-asistentas (learning support teacher).

Žr. skyrius apie specialųjį ugdymą ir angliškai nekalbančius moksleivius.

Ar visų mokyklų taisyklės vienodos?

Ne, kiekviena mokykla formuoja savo politiką ir taisykles dėl įvairių mokyklos gyvenimo aspektų – priėmimo, uniformų, maitinimo, elgesio normų ir pan.

Atiduodami vaiką į mokyklą turėsite pasirašyti, kad sutinkate su mokyklos tvarka ir taisyklėmis.

KAS YRA PRADINĖ MOKYKLA?

Kiek trunka pradinis ugdymas?

Pradinio ugdymo ciklas trunka 8 metus, jį sudaro dviejų metų pradinukų programa ir šešios klasės. Vaikai pervedami į kitą klasę pasibaigus mokslo metams (birželio mėnesį).

Ko mano vaikas išmoks pradinėje mokykloje?

Dabartinė pradinio ugdymo programa taikoma nuo 1999 metų. Jos tikslas – įskiepyti vaikui norą mokytis, kuris lydės jį visą gyvenimą. Svarbiausi ugdomi įgūdžiai – kalba, raštingumas, mokėjimas skaičiuoti (skaitymas, rašymas, matematika, anglų kalba).

Vaikai taip pat supažindinami su mokslu ir technologijomis, muzika, teatru, istorija, geografija, menais, kūno kultūra, pilietiškumu; ugdomi socialiniai, asmeniniai bei sveikatingumo įgūdžiai. Programa sudaryta siekiant visapusiškai ugdyti vaiko asmenybę.

Kaip vertinama vaiko pažanga?

Mokytojai laikas nuo laiko tikrina vaiko žinias. Tai daroma siekiant įvertinti vaiko pažangą, įgytus įgūdžius, konkrečių temų suvokimą.

Ankstyvaisiais metais įvertinimas yra neformalus, grindžiamas mokytojo pastebėjimais.

Pradinėje mokykloje mokytojai naudoja įvairius būdus sužinoti, kaip vaikui sekasi mokytis: vieni būdai grindžiami vaiko savęs vertinimu, kiti – mokytojo parengtais testais bei užduotimis. Atliekamas ir standartizuotas testavimas.

Kas yra standartizuoti testai?

Standartizuoti testai naudojami vaiko pažangai įvertinti lyginant su kitais to paties amžiaus bei ugdomosios pakopos vaikais šalyje. Šių testų rezultatai parodo tėvams, kaip mokosi jų vaikas, ir padeda mokyklai nustatyti galimus papildomos pagalbos poreikius.

Visi vaikai atlieka standartizuotą anglų kalbos skaitymo ir matematikos testą pirmosios klasės pabaigoje arba antrosios pradžioje, po to ketvirtosios klasės pabaigoje arba penktosios pradžioje.

Kur gauti daugiau informacijos apie standartizuotus testus?

Nacionalinė švietimo programų ir įvertinimų taryba (National Council for Curriculum and Assessment, NCCA) yra parengusi du leidinius tėvams apie mokyklose atliekamus standartizuotus testus. Šiuos leidinius rasite tinklalapyje: www.ncca.ie.

Kur gauti daugiau informacijos apie pradinio ugdymo programą?

Nacionalinė švietimo programų ir įvertinimų taryba (National Council for Curriculum and Assessment, NCCA) taip pat yra išleidusi tėvams skirtą filmą apie pradinio ugdymo programas „Vaikų ugdymas pradinėje mokykloje – kas, kodėl ir kaip“ (The What, Why and How of Children’s Learning in Primary School). Šią medžiagą rasite tarybos tinklalapyje www.ncca.ie. Tinklalapyje rasite ir daug kitos informacijos apie pradinį ugdymą Airijoje.

ANTROSIOS PAKOPOS (POST-PRIMARY) MOKYKLA

Kokios vidurinės mokyklos yra Airijoje?

Vadinamosios post-primary (t.y. antrosios ugdymo pakopos) mokyklos sąvoka ir esmės apima vidurines, profesines, bendruomenines ir bendrojo lavinimo mokyklas (secondary, vocational, community, comprehensive schools). Dauguma vidurinių mokyklų yra denominacinės (vienos religinės pakraipos) ir iš jų didžioji dauguma yra katalikiškos, tuo tarpu profesinės, bendruomeninės ir bendrojo lavinimo mokyklos yra daugiareliginės.

Visos antrosios pakopos mokyklos dirba pagal tą pačią mokymo programą, tačiau dalykų pasirinkimas gali būti kiek skirtingas.

Ar berniukai ir mergaitės mokosi kartu?

Yra atskirų mokyklų berniukams ir mergaitėms, yra ir bendrų, kur abiejų lyčių vaikai mokosi kartu. Denominacinės mokyklos dažniau būna atskiros.

Kas vadovauja mokyklai?

Mokyklai vadovauja vyriausiasis mokytojas (Principal Teacher). Mokyklos vadovas yra pavaldus patronui (t.y. mokyklos savininko atstovui ar atstovų grupei) ir mokyklos valdybai.

Mokykloms vadovauti gali tiek vyrai, tiek moterys.

Kas mokys mano vaiką?

Atskirus dalykus dėsto skirtingi mokytojai (dalykininkai). Vienas mokytojas gali dėstyti daugiau nei vieną dalyką.

Gali būti ir kitų, pagalbinių mokytojų – profesinės orientacijos, mokymosi įgūdžių specialistų.

Daugiau informacijos apie profesinės orientacijos (career guidance) mokytojus rasite tinklalapyje www.ncge.ie.

Taip pat žr. skyrelį „Specialusis ugdymas pradinėse ir vidurinėse mokyklose“.

Ar visų mokyklų taisyklės vienodos?

Ne, kiekviena mokykla formuoja savo politiką ir taisykles dėl įvairių mokyklos gyvenimo aspektų – priėmimo, uniformų, maitinimo, elgesio normų ir pan.

Atiduodami vaiką į mokyklą turėsite pasirašyti, kad sutinkate su mokyklos tvarka ir taisyklėmis.

Kaip organizuotas antrosios pakopos ugdymas?

Antrąją pakopą sudaro du ciklai:

- 3 metų jaunesniųjų klasių programa (Junior Cycle),
- 2 arba 3 metų vyresniųjų klasių programa (Senior Cycle).

Vyresniųjų klasių programos trukmė priklauso nuo to, ar moksleivis yra išėjęs „pereinamųjų metų“ (Transition Year) programą – žr. žemiau.

JAUNESNIŪJŲ KLASIŲ PROGRAMA (JUNIOR CYCLE)

Kas yra jaunesniųjų klasių programa?

Tai antrosios pakopos (post-primary) ugdymo pirmasis etapas. Moksleiviai pradeda šį ciklą 12-13 metų amžiaus ir baigia 15-16. Programa apima trejus metus.

Kokie dalykai yra dėstomi?

Pagal jaunesniųjų klasių programą gali būti dėstoma iki 20 dalykų, tačiau dažniausi yra šie:

anglų kalba;
matematika;
airių kalba;
mokslas;
geografija;
istorija;
prancūzų kalba;
verslas;
menai;
namų ruošą;
civiliniai, socialiniai ir politiniai mokslai.

Ar jaunesniųjų klasių programoje yra egzaminų?

Taip, jaunesniųjų klasių programoje moksleivių pažangai įvertinti laikomi egzaminai, dažniausiai gruodžio ir gegužės mėnesiais. Be to, visus metus vykdomi įvairūs projektai, namų užduotys ir pan.

Jaunesniųjų klasių programos pabaigoje moksleiviai laiko pirmuosius valstybinius egzaminus jaunesniųjų klasių sertifikatui gauti (Junior Certificate). Jaunesniųjų klasių sertifikatui moksleiviai dažniausiai laiko 7-8 dalykus.

Ar gali vaikas keisti mokyklą jaunesniųjų klasių ciklo metu?

Ne visos mokyklos dėsto tuos pačius dalykus, todėl keisti mokyklą nebaigus jaunesniųjų klasių programos nepatartina.

PEREINAMIEJI METAI

Kas yra pereinamieji metai?

Pereinamieji metai – tai ugdymo programa tarp jaunesniųjų ir vyresniųjų klasių. Ši programa skirta ne tiek akademiniam mokymui, kiek asmenybės ugdymui.

Kai kuriose mokyklose pereinamųjų metų kursas yra privalomas, kitose – ne. Tiksliau sužinosite konkrečioje mokykloje.

Kuo užsiima moksleiviai pereinamaisiais metais?

Moksleiviai vykdo įvairius projektus, lavinamas jų savarankiškumas. Daugelis moksleivių pereinamaisiais metais atlieka darbo praktiką, kuri padeda jiems apsispręsti dėl būsimos profesijos.

Dažnai siūlomos įvairios pereinamųjų metų programos.

VYRESNIŲJŲ KLASIŲ PROGRAMA (SENIOR CYCLE)

Kas yra vyresniųjų klasių programa?

Tai antrasis vidurinio (post-primary) ugdymo etapas. Moksleiviai pradeda vyresniųjų klasių programą arba iškart po jaunesniųjų klasių, arba metais vėliau, po pereinamųjų metų kurso.

Vyresniųjų klasių programa apima dvejus metus.

Vyresnėse klasėse pasirenkama viena iš trijų programų:

- Baigiamojo sertifikato bendroji (Leaving Certificate Established),
- Baigiamojo sertifikato profesinė (Leaving Certificate Vocational),
- Baigiamojo sertifikato taikomoji (Leaving Certificate Applied).

Baigus vyresniųjų klasių programą laikomi antrieji valstybiniai egzaminai.

Kas yra bendroji baigiamojo sertifikato programa (Leaving Certificate Established)?

Tai dažniausiai pasirenkama vyresniųjų klasių programa. Moksleiviai mokosi bent 5 dalykų, kurių vienas – airių kalba (išskyrus išimtis). Dauguma moksleivių renkasi 6 dalykus.

Smulkesnės informacijos rasite tinklalapyje www.ncca.ie/index.asp?docID=80

Pagal bendrojo baigiamojo sertifikato rezultatus skirstomos vietos aukštesniojo mokslo pakopoje. Žr. „Tolimesnis mokymas ir trečiosios pakopos studijos“ žemiau.

Kas yra profesinė baigiamojo sertifikato programa (Leaving Certificate Vocational)?

Ši programa įvesta 1994 m. Ji panaši į bendrojo baigiamojo sertifikato programą, tačiau labiau orientuota į techninius dalykus, daugiau dėmesio skiriama profesiniam lavinimui.

Pasirinkę šią programą moksleiviai studijuoja 5 sertifikato dalykus (iš jų du dalykai yra profesiniai) ir šiuolaikinę Europos kalbą; taip pat yra trys jungiamieji moduliai – verslumas, pasirengimas darbui ir darbo praktika.

Smulkesnės informacijos rasite tinklalapiuose www.slss.ie ir www.ncca.ie/index.asp?docID=80

Pagal profesinio baigiamojo sertifikato rezultatus skirstomos vietos aukštesniojo mokslo pakopoje. Žr. „Tolimesnis mokymas ir trečiosios pakopos studijos“ žemiau.

Kas yra taikomoji baigiamojo sertifikato programa (Leaving Certificate Applied)?

Šios programos pagrindinis tikslas – paruošti moksleivius savarankiškam gyvenimui ir darbui.

Programą sudaro trys modulių grupės: bendrasis lavinimas, profesinis lavinimas ir darbinis parengimas.

Smulkesnės informacijos rasite tinklalapiuose: www.lca.slss.ie ir www.ncca.ie/index.asp?docID=80

Ar taikomasis sertifikatas suteikia galimybę tęsti mokslus pereinant į trečiąją pakopą?

Taikomasis sertifikatas nesuteikia galimybės tiesiogiai pereiti prie trečiosios pakopos mokslų. Sėkmingai baigę šią programą moksleiviai gali toliau rinktis „pomokyklinio sertifikato“ (Post Leaving Certificate) kursus ir taip mokytis toliau. Baigus šiuos kursus galima pereiti prie trečiosios pakopos mokslų.

Ar už valstybinius egzaminus imamas mokesčio?

Taip, Valstybinių egzaminų komisija (State Examinations Commission) nustato mokestį už jaunesniųjų klasių sertifikato ir baigiamojo sertifikato egzaminų laikymą.

Medicininio aptarnavimo kortelės turėtojai (žr. skyrių apie sveikatos apsaugą) bei tokią kortelę turinčių tėvų ar globėjų išlaikomi moksleiviai egzaminus laiko nemokamai. Kad moksleivis būtų atleistas nuo egzaminų mokesčio, komisijai turi būti pateikti medicininio aptarnavimo kortelės duomenys.

Mokesčio dydį sužinosite tinklalapyje www.examinations.ie.

KĄ DAR VERTA ŽINOTI?

MOKSLO METAI

Kokia yra mokslo metų struktūra?

Pradinėje mokykloje mokslo metai skirstomi į tris dalis (trimestrus). Pirmasis trimestras trunka nuo rugsėjo pradžios iki gruodžio vidurio (iki Kalėdų), antrasis trimestras – nuo sausio iki kovo arba balandžio (iki Velykų), trečiasis – nuo Velykų iki birželio pabaigos.

Antrosios (post-primary) pakopos mokykloje mokslo metus taip pat sudaro trys trimestrai. Pirmieji du trimestrai tie patys, kaip ir pradinėje mokykloje, trečiasis trunka iki gegužės pabaigos. Birželio mėnesį vyksta raštu laikomi valstybiniai egzaminai. Egzaminų tvarkaraščiai publikuojami komisijos tinklalapyje www.examinations.ie.

Be to, trimestrų vidury vaikai išleidžiami trumpų atostogų (mid-term breaks) kelioms dienoms ar savaitei.

Kada vaikui nereikia eiti į mokyklą?

Mokslo metų pradžioje (arba ką tik priėmus vaiką į mokyklą) gausite kalendorių, kur bus nurodytos visos atostogos. Apie kitas laisvas dienas Jums bus pranešama metų bėgyje.

MOKYKLINĖ DIENA

Kiek trunka mokyklinė diena?

Pradinėje mokykloje diena trunka nuo 5 iki 6 valandų priklausomai nuo vaikų amžiaus. Pradinukai ir pirmosios klasės mokiniai dieną baigia valandą anksčiau nei vyresni vaikai.

Vidurinėje pakopoje mokyklinė diena ilgesnė. Detaliau teiraukitės mokykloje, nes įvairiose mokyklose dienos trukmė gali šiek tiek skirtis.

Mokyklinė savaitė dažniausiai trunka nuo pirmadienio iki penktadienio.

Kada prasideda pamokos?

Tai priklauso nuo mokyklos; dažniausiai pamokos prasideda tarp 8:30 ir 9:30. Labai svarbu, kad vaikas į mokyklą atvyktų laiku, todėl būtinai pasitikslinkite, kada prasideda pamokos. Taip pat svarbu, kad vaikas neatsidurtų mokykloje per anksti.

Kada dienos metu būna pertraukos?

Mokyklinės dienos metu vaikai turi dvi pertraukas – rytinę (apie 11 valandą) ir pietų pertrauką (apie 12:30).

NAMŲ DARBAI

Ar užduodami namų darbai pradinėje mokykloje?

Namų darbų politika priklauso nuo mokyklos. Pavyzdžiui, kai kuriose mokyklose pirmųjų-šeštųjų klasių moksleiviai atlieka namų darbus kasdien. Kitose mokyklose ir mažesniems pradinukams duodama namie šiek tiek skaityti ar skaičiuoti.

Mokykla pateiks rekomendacijų dėl to, kiek laiko vaikas turi skirti namų darbams.

Ar užduodami namų darbai vidurinėje mokykloje?

Taip, antrosios pakopos moksleiviai turi atlikti žymiai daugiau namų darbų nei pradinėje mokykloje. Be to, jie turi ruošti egzaminams.

Antrosios pakopos moksleiviai turėtų skirti 2-3 valandas per dieną namų darbams ir studijoms. Mokykla pateiks rekomendacijų dėl to, kiek laiko moksleiviai turi skirti namų darbams.

Kaip padėti vaikui ruošti namų darbus?

Jei vaikas turi ruošti namų darbus, skatinkite tai ir pasirinkite tinkama erdve. Esant reikalui, padėkite.

Raskite laiko pasišneketi su vaiku apie tai, ką jis kasdien veikia mokykloje. Tokiems pasikalbėjimams reikia patogios ir ramios aplinkos, kur vaiko neblaškys, pavyzdžiui, televizorius ar koks kitas šurmuly.

Namų darbai turėtų apimti tiek žodžiu, tiek raštu atliekamas užduotis. Žodinės užduotys (kalbėjimas, išmokyti dalykų kartojimas) itin svarbios ankstyvaisiais mokymosi metais.

Raginkite vaiką tvarkingai elgtis su knygomis ir sąsiuviniais. Jeigu vaikas dirba savarankiškai, būkite netoliese ir prireikus padėkite; rodykite susidomėjimą vaiko užsiėmimu.

Visokeriopa skatinkite vaiko pastangas mokytis.

Būkite kantrūs.

Ką daryti, jei vaikui kyla sunkumų dėl namų darbų?

Jeigu pastebite, kad vaikui sistemingai kyla problemų su namų darbais, aptarkite tai su mokytoju. Jei vaikas dėl kokios nors priežasties neturi galimybės atlikti namų darbų, praneškite apie tai mokytojui – pavyzdžiui, parašykite raštelį ir paaiškinkite situaciją.

Ką daryti, jei vaikas turi problemų mokykloje?

Pirmiausia pasikalbėkite su vaiku. Išsiaiškinkite problemos pobūdį – ar tai mokymosi sunkumai, ar asmeninė, ar socialinė problema.

Jei negalite problemos išspręsti namie, susitarkite dėl susitikimo ir aptarkite problemą su klasės mokytoju. Jei ir tai problemos neišsprendžia, gali tekti pasikalbėti su mokyklos vadovu.

Jei vaikas lanko antrosios pakopos mokyklą, susitinkite ir pasikalbėkite su mokyklos vadovu arba su klasės vadovu, jei toks yra.

Kas yra „mokymasis su priežiūra“ (supervised study)?

„Mokymasis su priežiūra“ (supervised study) iš esmės yra prailgintos dienos paslauga, kurią kai kurios mokyklos siūlo už tam tikrą mokestį.

Tai struktūruotas savarankiško mokymosi laikas, kuomet kvalifikuoto mokytojo ar kito atsakingo suaugusiojo priežiūrimi moksleiviai ruošia namų darbus ir studijuoja. Pasiteiraukite savo mokykloje, ar yra siūloma prailgintos dienos paslauga.

MOKYKLOS TVARKA IR TAISYKLĖS

Ką reiškia mokyklos tvarka ir taisyklės?

Kaip jau minėta, visos mokyklos formuoja savo politiką ir nustato taisykles tokiose srityse:

- moksleivių priėmimas;
- uniforma;
- sveikas maistas;
- elgesio normos;
- priekabiavimas.

PRIĖMIMO TVARKA

Kas yra priėmimo tvarka?

Priėmimo tvarka (enrolment/admission policy) yra taisyklės, kuriomis mokykla vadovaujasi priimdama vaikus mokytis. Mokykla privalo turėti aiškią priėmimo tvarką; šią tvarką nustato mokyklos valdyba. Tvarka turi atitikti Airijos Lygių galimybių įstatymo (Equal Status Act) reikalavimus – tai reiškia, kad Jūsų vaikas negali būti diskriminuojamas.

UNIFORMA

Kokia yra tvarka dėl uniformų?

Didžioji dauguma mokyklų Airijoje turi savo uniformas. Tai reiškia, kas visi mokiniai mokykloje privalo dėvėti nustatyto tipo uniformą. Ką konkrečiai turi dėvėti vaikas Jums paaiškins mokykloje.

Ar galiu gauti paramą uniformai įsigyti?

Dėl galimos paramos kreipkitės į Socialinių reikalų ir šeimos departamentą (Department of Social and Family Affairs). Šis departamentas gali skirti pašalpą mokykliniams rūbams ir apavui įsigyti (Back to School Clothing and Footwear Allowance). Daugiau informacijos rasite tinklalapyje www.welfare.ie/publications/sw75.

Ką daryti, jei dėl religinių ar kultūrinių sumetimų nepageidauju, kad vaikas dėvėtų uniformą?

Jei uniforma, kurią turės dėvėti vaikas, kaip nors prieštarauja Jūsų kultūriniais ar religiniams papročiams, tai turite aptarti su mokyklos vadovybe prieš leisdami vaiką į konkrečią mokyklą.

SVEIKA MITYBA

Kas yra sveikos mitybos politika?

Dauguma mokyklų turi taisykles dėl sveikos mitybos. Tai reiškia, kad yra parvirtinamas sąrašas, kokius produktus vaikai gali atsinešti į mokyklą ir valgyti per pietus ar pertrauką. Dažniausiai draudžiami saldumynai, putojantys gėrimai ir prastos kokybės nepilnavertis maistas.

ELGESIO NORMOS

Kaip vaikai disciplinuojami mokykloje?

Mokytojai geria ir skatina vaikus už pastangas, gerus rezultatus ir kruopščiai atliktus namų darbus. Skatinimas motyvuoja vaikus.

Kiekviena mokykla privalo nustatyti apibrėžtas elgesio normas („disciplinos kodeksą“ – code of discipline). Tėvams pateikiamas šių taisyklių aprašymas. Jūsų atsakomybė yra šias taisykles priimti ir užtikrinti, kad vaikas jas suprastų ir jų laikytųsi. Priimdama Jūsų vaiką, mokyklos vadovybė paprašys Jūsų pasirašyti tokias taisykles. Jei vaikas sistemingai pažeidinės taisykles, mokytojas ar mokyklos vadovas Jus apie tai informuos.

Švietimo ir mokslo departamentas taip pat yra parengęs medžiagos apie priekabiavimą ir apie tai, koks elgesys laikomas nepriimtiniu. Šią informaciją rasite adresu www.education.ie/robots/view.jsp?pcategory=10856&language=EN&ecategory=41358&link=link001&doc=37558

Ką daryti, jei prie mano vaiko priekabiavama?

Nekonfliktuokite su Jūsų vaiko skriaudėjo tėvais. Kiekviena mokykla turi kovos su priekabiavimu politiką. Aptarkite tai, kas vyksta su mokytoju ar mokyklos vadovu ir pasistenkite tokiu būdu išspręsti problemą.

Jei mokykloje išspręsti problemos nepavyksta, galite kreiptis į Švietimo ir mokslo departamentą, kad būtų atliktas tyrimas. Taip pat galite kreiptis į vaikų ombudsmeną (Ombudsman for Children).

Ką daryti, jei mano vaikas priekabiavauja prie kitų?

Jei Jūsų vaikas skriaudžia kitus, svarbiausia pripažinti šią problemą ir tada ją spręsti. Didžiausia kliūtis, su kuria susiduria mokyklos sprendamos priekabiavimo atvejais – tėvų nenoras pripažinti, kad jų vaikas taip elgiasi ar yra tokio elgesio auka.

Kitos galimybės:

- Išsiaiškinkite priežastį – gal tai vaiko laikinas atsakas į pokyčius gyvenime (pvz., kito vaiko gimimas, netektis ar stresas šeimoje).
- Pasikalbėkite su vaiku, priverskite susimąstyti, kaip jaučiasi skriaudžiamas vaikas.
- Patys elkitės ramiai, be jokios agresijos.
- Pasikalbėkite su klasės mokytoju. Pamatysite, kad mokytojas nori Jums padėti.

Labai svarbu, kad Jūs su mokytoju veiktumėte išvien. Verta apsvarstyti ir ilgalaikius aspektus. Kitus skriaudžiantiems vaikams dažnai patiems trūksta pasitikėjimo. Nelyginkite vaiko pažangos su kitais. Girkite vaiką už kiekvieną gerą ar naudingą veiksmą.

VADOVĖLIAI

Ar reikia pirkti vadovėlius?

Taip, mokyklinius vadovėlius vaikui turėsite pirkti. Mokykla pateiks Jums reikalingų vadovėlių sąrašą.

Ar galiu gauti paramą vadovėliams įsigyti?

Taip, yra skiriami grantai vadovėliams įsigyti, tačiau jie prieinami ne visiems. Dažniausiai ši parama skiriama nepasiturinčių ar finansinius sunkumus patiriančių šeimų vaikams. Grantų schemą finansuoja Švietimo ir mokslo departamentas; mokyklai skirtas lėšas administruoja mokyklos vadovas.

Dėl galimos paramos vadovėliams įsigyti teiraukitės mokyklos vadovo.

Kai kuriose mokyklose yra galimybė nuomotis vadovėlius. Už tam tikrą mokestį tėvai gali vaikui reikalingus vadovėlius išsinuomoti mokykloje. Nuomotis vadovėlius yra pigiau nei pirkti. Teiraukitės mokykloje.

TREČIOSIOS PAKOPOS IR TOLIMESNIS ŠVIETIMAS

Kokia trečiosios švietimo pakopos struktūra?

Trečioji švietimo pakopa skirstoma į dvi kryptis:

- tolimesnis švietimas
- aukštieji mokslai.

Galimybė gauti trečiosios pakopos mokslus nemokamai priklauso nuo eilės kriterijų, tarp jų ir nuo imigracinio statuso. Dėl konkrečių kriterijų teiraukitės už priėmimą atsakingų darbuotojų Jūsų ar Jūsų vaiko pasirinktoje mokyimo įstaigoje.

TOLIMESNIS ŠVIETIMAS (FURTHER EDUCATION)

Kas yra tolimesnis švietimas?

Tai įvairios mokymo programos, skirtos antrąją pakopą baigusiems žmonėms, tačiau neįeinančios į trečiosios pakopos švietimo sistemą.

Ši sąvoka apima įvairius profesinius kursus, stažuotes, mokymą dirbant ir pan.

Nacionalinė mokymo ir įdarbinimo tarnyba (National Training and Employment Authority – FÁS) siūlo didelę mokomųjų programų įvairovę ir visoje Airijoje organizuoja apmokymą dirbant. Daugiau informacijos rasite FÁS tinklalapyje www.fas.ie.

Profesinio rengimo komitetai (Vocational Education Committee, VEC) irgi organizuoja daugybę akredituotų tolimesnio švietimo kursų visoje šalyje. Airijos profesinio rengimo asociacija (Irish Vocational Education Association) (žr. jų tinklalapį www.ivea.ie) arba artimiausias profesinio rengimo komitetas suteiks Jums daugiau informacijos apie siūlomus kursus.

Yra ir privačių tolimesniojo švietimo įstaigų, siūlančių įvairias mokymo programas.

Dažniausiai išduodami FETAC akredituoti sertifikatai.

AUKŠTOJO MOKSLO STUDIJOS

Kas yra aukštojo mokslo studijos?

Aukštojo mokslo sąvoka apima visas programas, dėstomas valstybės finansuojamuose universitetuose, technologijos institutuose bei kolegijose.

Yra ir privačių aukštojo mokslo kolegijų.

Kaip patenkama į aukštąją mokyklą?

Priėmimas į aukštąsias mokyklas grindžiamas antrosios pakopos mokyklos baigiamojo sertifikato (bendrojo ir profesinio egzaminų rezultatais).

Vietas skirsto Centrinė priėmimo komisija (Central Applications Office). Daugiau informacijos rasite komisijos tinklalapyje www.cao.ie.

Moksleiviai, sėkmingai baigę „pomokyklinio sertifikato“ (Post Leaving Certificate) kursus taip pat gali stoti į aukštąsias mokyklas.

Kur gauti daugiau informacijos apie aukštojo mokslo studijas?

Daugiau informacijos apie aukštojo mokslo studijas gali suteikti Aukštojo mokslo valdyba (Higher Education Authority – www.heai.ie), Švietimo ir mokslo departamentas (Department of Education and Science – www.education.ie) bei konkrečios aukštojo mokslo įstaigos.

KALBOS KURSAI SUAUGUSIEMS

Kur ieškoti informacijos apie anglų kalbos kursus?

Šalyje organizuojama daugybė anglų kalbos kursų suaugusiems. Tokius kursus siūlo ir profesinio rengimo komitetai (VEC), ir nevyriausybinių organizacijų, ir privačios įmonės.

Apie kursus teiraukitės vietiniame VEC komitete, bibliotekoje, piliečių informavimo centre, bendruomenės centre.

Patariamoji anglų kalbos mokyklų taryba (Advisory Council for English Language Schools, ACELS) prižiūri ir reguliuoja privačių anglų kalbos mokyklų veiklą. Daugiau informacijos rasite tinklalapyje www.aceles.ie. „MEI Relsa“ organizacija taip pat teikia informaciją apie privačias anglų kalbos kolegijas. Žr. tinklalapį www.mei.ie.

NAUDINGOS NUORODOS

Švietimo ir mokslo departamentas (Department of Education & Science)

Adresas: Marlborough Street, Dublin 1
Telefonas: (01) 8896400
El. paštas: info@education.gov.ie
Tinklalapis: www.education.ie

Socialinių ir šeimos reikalų departamentas (Department of Social and Family Affairs)

Adresas: Áras Mhic Dhiarmada, Store Street, Dublin 1
El. paštas: (01) 7043000
Tinklalapis: www.welfare.ie

FÁS

Adresas: 27-33 Upper Baginot St, Dublin 4
Telefonas: (01) 6070500
El. paštas: info@fas.ie
Tinklalapis: www.fas.ie

Piliečių informavimo valdyba (Citizens Information Board)

Adresas: 7th Floor, Hume House, Ballsbridge, Dublin 4
Telefonas: 1890 777 121
El. paštas: info@ciboard.ie
Tinklalapis: www.citizensinformationboard.ie

Nacionalinis švietimo konsultacijų centras (National Centre for Guidance in Education)

Adresas: 1st Floor, 42/43 Prussia St, Dublin 7
Telefonas: (01) 8690715/6
El. paštas: info@ncge.ie
Tinklalapis: www.ncge.ie

Airijos nacionalinė kvalifikacijų komisija (National Qualifications Authority of Ireland)

Adresas: 5th Floor, Jervis House, Jervis Street, Dublin 1
El. paštas: (01) 8871500

Airijos nacionalinė mokytojų organizacija (Irish National Teachers' Organisation)

Adresas: 35 Parnell Square, Dublin 1
Telefonas: (01) 804 7700
El. paštas: info@into.ie
Tinklalapis: www.into.ie

Airijos mokytojų sąjunga (Teachers' Union of Ireland)

Adresas: 73 Orwell Road, Rathgar, Dublin 6
Telefonas: (01) 492 2588
El. paštas: tui@tui.ie
Tinklalapis: www.tui.ie

Airijos antrosios pakopos mokytojų asociacija (Association of Secondary Teachers in Ireland)

Adresas: Thomas McDonagh House, Winetavern Street, Dublin 8
Telefonas: (01) 604 0160
El. paštas: info@asti.ie
Tinklalapis: www.asti.ie

Nacionalinis pradinųjų mokyklų tėvų komitetas (National Parents Council Primary)

Adresas: 12 Marlborough Court, Dublin 1
Telefonas: (01) 887 4034
El. paštas: info@npc.ie
Tinklalapis: www.npc.ie

Nacionalinis vidurinių mokyklų tėvų komitetas (National Parents Council Post Primary)

Adresas: Unit 5, Glasnevin Business Centre, Ballyboggin Road, Dublin 11
Telefonas: (01) 830 2740
El. paštas: npcpp@eircom.net
Tinklalapis: www.npcpp.ie

Nacionalinė psichologinės pagalbos mokyklose agentūra (National Educational Psychological Service)

Adresas: Frederick Court, 24-27 North Frederick Street, Dublin 1
Telefonas: (01) 889 2700
El. paštas: neps@neps.gov.ie
Tinklalapis: www.education.ie

Nacionalinė specialiojo ugdymo taryba (National Council for Special Education)

Adresas: 1-2 Mill Street, Trim, Co. Meath
Telefonas: (046) 9486400
El. paštas: info@ncse.ie
Tinklalapis: www.ncse.ie

Airijos profesinio rengimo asociacija (Irish Vocational Education Association)

Adresas: McCann House, 99 Marlborough Road, Donnybrook, Dublin 4.
Telefonas: (01) 4966033/ 4966248
El. paštas: info@ivea.ie
Tinklalapis: www.ivea.ie

Nacionalinė ugdymo gerovės valdyba (National Education Welfare Board)

Adresas: 16-22 Green Street, Dublin 7
Telefonas: (01) 873 8700
El. paštas: info@newb.ie
Tinklalapis: www.newb.ie

Jėzuitų pabėgėlių paramos tarnyba (Jesuit Refugee Service)

Adresas: Ground Floor, 13 Gardiner Place, Dublin 1
Telefonas: (01) 814 8644
Tinklalapis: www.jrs.ie

FETAC

Adresas: East Point Plaza, East Point Business Park, Dublin 3
Telefonas: (01) 865 9500
El. paštas: information@fetac.ie
Tinklalapis: www.fetac.ie

HETAC

Adresas: 26 - 27 Denzille Lane, Dublin 2
Telefonas: (01) 631 4567
El. paštas: info@hetac.ie
Tinklalapis: www.hetac.ie

Nacionalinė mokymo programų ir įvertinimų taryba (National Council for Curriculum and Assessment)

Adresas: 24 Merrion Square, Dublin 2
Telefonas: (01) 661 7177
El. paštas: info@ncca.ie
Tinklalapis: www.ncca.ie

Qualifax

Adresas: Linkardstown, Tinryland, Carlow
Telefonas: 059 914 7022
El. paštas: awalshe@qualifax.ie
Tinklalapis: www.qualifax.ie

LAIŠKŲ PAVYZDŽIAI

1.) Tėvų (globėjų) pranešimas mokytojui, kad vaikas praleis mokyklą..

Data:

Gerbiamas mokytojau,

_____ m. _____ mėn. _____ d. mano vaikas negalės būti mokykloje, nes turi vykti pas bendrosios praktikos gydytoją
_____ / dantistą _____ / patronažinę slaugytoją _____ / (kitur) _____.

Motinos/tėvo/globėjo parašas:

2) Tėvų (globėjų) pranešimas mokytojui, kad vaikas vėluos į mokyklą ar turės anksčiau išvykti..

Data:

Gerbiamas mokytojau,

_____ m. _____ mėn. _____ d. mano vaiko nebus mokykloje iki _____ val.
(arba)

mano vaikas turės išvykti iš mokyklos _____ val.

Motinos/tėvo/globėjo parašas:

PAGRINDINIAI FAKTAI

Airijoje rasite daug galimybių pramogauti su visa šeima.

Airijoje rasite daug galimybių užsiimti kultūrine, socialine veikla ir sportu.

Airijoje yra daugybė vietų aktyviam poilsiui lauke (žinoma, jei leidžia oro sąlygos).

Žaidimai – itin svarbi veikla vaikams, žaisdamas vaikas bręsta emociškai ir fiziškai, vystosi jo protiniai gebėjimai.

SKIRKITE LAIKO ŠEIMAI

Iš ko susideda diena?

Apibendrintai žmogaus dieną galima paskirstyti į penkis „laikus“

- **Laikas darbui** – tai laikas, praleidžiamas dirbant (darbas gali būti tiek apmokamas, tiek savanoriškas), studijuojant, prižiūrint vaikus.
- **Laikas namams** – tai laikas, skiriamas namų ruošos darbams, maistui ir pan.
- **Laikas šeimai ir draugams** – tai laikas, kurį praleidžiate su šeima ir draugais.
- **Laikas sau** – laikas atsipalaidavimui, sportui, miegui.
- **Laikas ramybei** – tai laikas pabūti su pačiu savimi, laikas apmąstymams.

Tėvai

Tėvai turi tik kelias laisvas valandas per dieną, o tai reiškia, kad pasirūpinus visais vaikų poreikiais sau lieka visiškai mažai laiko.

Visi tėvai pergyvena, kad negali vaikams skirti pakankamai daug laiko. Tačiau yra paprastų būdų išnaudoti turimą laiką ir skirti dėmesio vaikams. Pavyzdžiui, dešimt minučių pasišnekėkite su vaiku apie tai, kaip praėjo jo diena; valgykite kartu; kartu išplaukite indus, ir t.t.

Taigi labai svarbu, kad rastumėte laiko atsipalaiduoti, pasimėgauti kokia nors pramogine veikla – ir individualiai, ir su šeima, su draugais.

Vaikai

Vaikai leidžia laiką kiek kitaip nei jų tėvai, nes jiems nereikia savęs išlaikyti.

Vaikams reikia daugiau miego nei suaugusiems. Miego poreikis priklauso nuo amžiaus.

Kaip šeimai padeda bendra veikla?

Bendri užsiėmimai su visa šeima – puiki galimybė palaikyti artumą, glaudžius santykius su vaikais, pasidžiaugti tėvystė. Be to, bendra veikla skatina vaiko emocinę brandą, fizinę bei protinę raidą.

Ar yra Airijoje pramogų, socialinės veiklos galimybių?

Taip, Airijoje šeimoms siūloma daugybė pramogų ir socialinių galimybių. Be to, yra nemažai galimybių pramogauti nemokamai arba labai nebrangiai.

BIBLIOTEKA

Kokias paslaugas siūlo viešosios bibliotekos?

Airijoje viešosios bibliotekos siūlo visą eilę paslaugų. Užsiregistravę bibliotekoje galėsite:

- naudotis bibliotekos ištekliais – knygomis, muzika, vaizdo įrašais, įvairiais informacijos šaltiniais ir kt.;
- nemokamai naudotis internetu;
- Dalyvauti bibliotekos organizuojamuose renginiuose ir kursuose.

Kaip užsiregistruoti bibliotekoje?

Kad galėtumėte naudotis bibliotekos paslaugomis, turite užsiregistruoti kaip lankytojas. Registracija nemokama.

Norėdami tapti lankytoju, kreipkitės į biblioteką ir užpildykite prašymą. Jums prireiks asmens tapatybę ir gyvenamąją vietą patvirtinančių dokumentų.

Kur gauti daugiau informacijos?

Daugiau informacijos rasite tinklalapyje www.library.ie/weblog/public-libraries arba tiesiog kreipkitės į artimiausią biblioteką.

KULTŪRINĖ VEIKLA

Kokios Airijoje galimybės kultūriniam laisvalaikiui?

Airijoje rasite daug galimybių kultūrinei veiklai. Šalis turi senas kultūros tradicijas, ypač muzikos, šokio literatūros ir teatro srityse.

MUZIEJAI

Ar verta lankytis muziejuose su vaikais?

Į muziejus verta eiti su vaikais dėl to, kad tai ne tik galimybė su jais pabendrauti, bet ir vaikų švietimas. Airijoje yra daug nemokamų muziejų; dažnai muziejuose rasite specialiai vaikams skirtos informacijos, taigi įdomu bus tiek Jums, tiek Jūsų vaikams.

Kiek Airijoje muziejų?

Airijoje yra virš šimto muziejų. Daugiau informacijos apie muziejus rasite tinklalapyje www.goireland.com/ireland/museums-in-ireland-page1.htm

MUZIKA

Ar muzika populiari Airijoje?

Taip, Airija turi galias muzikos tradicijas. Liaudies muzika yra grojama visoje šalyje; yra ir šiuolaikinių, net visame pasaulyje žinomų grupių – pavyzdžiui, „U2“ arba „Westlife“.

Ar mano kaimynystėje vyksta koncertai?

Taip, daugelis vietinių barų visoje šalyje rengia liaudies muzikos koncertus. Tokie koncertai dažnai būna nemokami. Pasiteiraukite, ar galite atsivesti į koncertą vaikus. Dažniausiai vaikai mielai leidžiami iki 19:30.

Ar Airijoje vyksta žinomų atlikėjų koncertai?

Taip, daugelis žinomų dainininkų ir grupių įtraukia Airiją į savo gastrolių programas. Tokie koncertai gali būti brangūs, ypač jei žinoma grupė koncertuoja stambioje salėje. Pasirodymai būna reklamuojami laikraščiuose ir internete prieš kelis mėnesius.

Kaip dėl klasikinės muzikos?

Klasikinės muzikos ir operos mėgėjams renginius siūlo Dublino Nacionaliniai koncertų rūmai ir kitų miestų koncertų salės.

Klasikinės muzikos koncertai gali būti gan brangūs, tačiau dažnai dieniniai koncertai yra pigesni nei vakaro renginiai.

Ar vyksta muzikos festivaliai?

Visoje Airijoje rengiama daug muzikos festivalių. Į festivalius dažnai vykstama visa šeima, tačiau nerekomenduojama imti mažų vaikų iki 5 metų, nes ten nebūna mažylio priežiūrai reikalingų patogumų.

TEATRAS

Ar Airijoje daug teatrų?

Taip, Airijoje yra daug teatrų, rengiančių įvairaus žanro spektaklius įvairaus amžiaus auditorijoms. Rodoma daug spektaklių vaikams, visai šeimai skirtų muziklų. Jūsų regiono teatrų repertuarą sužinosite tinklalapyje : entertainment.ie/theatre

KINAS

Ar Airijoje daug kino teatrų?

Airijoje daug kino teatrų. Beveik visuose regionuose rasite lengvai pasiekiamą kino teatrą, kur rodomi naujausi filmai. Yra kino teatrų, rodančių labiau meninį, nekomercinį kiną. Tokiuose kino teatruose filmai dažnai rodomi originalo kalba su angliškais subtitrais.

SPORTAS IR POILSIS

Kokia sportinė veikla prieinama Airijoje?

Airijoje yra daugybė galimybių sportuoti, prieinamų tiek vaikams, tiek visai šeimai. Šalis turi galias sporto tradicijas, airių sportininkai sėkmingai rungtyniauja įvairių šakų pasaulio pirmenybėse.

PLAUKIMAS

Pastaraisiais metais plaukimas Airijoje vis populiarėja. Nors Airija yra sala ir vanduo yra švarus, galimybė maudytis jūroje būna tik vasarą (nebent būtumėte labai užsigrūdinęs drąsuolis).

Kur ieškoti artimiausio baseino?

Daugumoje grafysčių yra bent po vieną viešąjį baseiną. Tai puikus ir nebrangus būdas sportuoti bei pramogauti visai šeimai. Vaikai dažnai įleidžiami nemokamai, iš suaugusiųjų imamas nedidelis mokestis.

Tinklalapyje www.swimmerguide.com rasite informacijos apie baseinus įvairiose šalyse, taip pat ir Airijoje.

Taip pat daug informacijos apie plaukimą pateikia tinklalapis: www.swimireland.ie

FUTBOLAS

Futbolas Airijoje labai populiarus. Beveik kiekvienas miestas turi vietinę komandą, taip pat ir vaikų komandą. Airijoje daug futbolo sirgalių, remiančių tiek savo vietinius, tiek nacionalinius klubus; daug kas domisi kitų šalių komandomis, anglų klubais.

Kaip sužinoti apie vietinį futbolo klubą?

Apie futbolo komandas ir galimybes prie jų prisijungti sužinosite vietiniame sporto centre.

Taip pat žr. Airijos futbolo asociacijos tinklalapį www.fai.ie.

Vaikai dažnai turi galimybę žaisti futbolą mokykloje arba patekti į komandą per mokyklą..

GĖLŲ SPORTO ASOCIACIJA (GAA)

Gėlių sporto asociacija (Gaelic Athletic Association, GAA) reguliuoja keturias sporto šakas, dvi iš kurių yra tradiciniai airių žaidimai – airiškas futbolas ir airiškas žolės riedulys (Hurling).

Abi šios sporto šakos labai populiaros, dauguma miestų turi vietines suaugusiųjų ir vaikų komandas.

Kas yra airiškas futbolas?

Airiškas futbolas (gaelic football) skiriasi nuo įprasto futbolo; šio žaidimo taisyklės visiškai kitokios. Tai tarsi regbio, australiško ir įprasto futbolo mišinys. Žaidimas labai greitas ir Airijoje labai populiarus.

Kas yra airiškas žolės riedulys?

Airiškas žolės riedulys – hurling – turbūt dinamiškiausias žaidimas pasaulyje. Jis taip pat labai populiarus. Yra ir panašus moterų žaidimas, vadinamas camogie.

Kur rasti vietinį klubą?

Žr. Gėlių sporto asociacijos tinklalapį :

www.gaa.ie/page/provinces.html

ŽYGLIAI PĖSČIOMIS

Pasivaikščiojimai ir žygliai pėsčiomis – labai populiarūs Airijoje veikla. Yra daug specialiai žygliams parengtų maršrutų.

Kur ieškoti maršrutų?

Pėsčiųjų žygliams skirtais maršrutais rūpinasi Airijos sporto taryba (Irish Sports Council). Šalyje yra apie 30 pažymėtų maršrutų. Daugiau informacijos rasite tinklalapyje www.walkireland.ie

Airijos širdies sveikatos fondas (Irish Heart Foundation) taip pat yra įrengęs pasivaikščiojimo takų. Šie takai kas kilometrą pažymėti geltonais ženklais. Takų maršrutus rasite tinklalapyje: www.irishheart.ie.

PARKAI IR MIŠKAI

Kur ieškoti parkų, žalių zonų?

Žalių zonų ir parkų yra beveik kiekviename Airijos mieste. Parkai suteikia saugią aplinką šeimyniniam poilsiui. Daug kur įrengtos vaikų aikštelės, zonos piknikams.

Šalyje yra ir miškų. Pasivaikščiojimas ar piknikas miške – puikus būdas leisti laisvalaikį. **KITOS SPORTO ŠAKOS**

Kaip dar galima sportuoti Airijoje?

Yra daug sporto šakų, prieinamų šeimoms, suaugusiems ir vaikams.

Populiarios sausumos sporto šakos – regbis, krepšinis, rankinis, tenisas, boksas, imtynės ir kt.

Populiarios vandens sporto šakos – banglenčių, burlenčių sportas, būriavimas, žvejyba ir kt.

JAUNIMO KLUBAI

Kuo užsiima jaunimo klubai?

Daugumoje Airijos vietovių veikia jaunimo klubai. Klubuose užsiimama tiek pramogine, tiek ugdomąja veikla: yra namų darbų ruošimo klubų, pomokyklinės veiklos klubų, žaidimų, sporto klubų.

Kas vadovauja jaunimo klubams?

Klubų veiklą prižiūri suaugę darbuotojai ar savanoriai, tačiau organizuojant veiklą dalyvauja ir vaikai.

Kokio amžiaus vaikams skirti klubai?

Dauguma klubų skirti vaikams nuo 12 iki 18 metų. Narystė klube yra mokama, bet dažniausiai nebrangi.

Kur gauti daugiau informacijos?

Nacionalinė jaunimo klubų organizacija vadinasi Foróige. Daugiau informacijos rasite šios organizacijos tinklalapyje www.foroige.ie.

ŽODYNĖLIS

Žodynėlyje aiškinašamos kai kurios sąvokos, susijusios su šio leidinio temomis.

2 SKYRIUS

Accessories – aksesuarai, reikmenys. Nuomojamame būste tai įvairūs papildomi daiktai ir įranga: šaldytuvai, virduliai, indai, papildomi baldai ir pan.

Area Code – regiono (miesto) kodas. Tai 2-4 skaičiai, renkami prieš telefono numerį. Pavyzdžiui, Dublino kodas yra (01), taigi skambinant į Dubliną reikia rinkti 01xxxxxx.

Bereavement – netektis. Šeimos nario ar artimo žmogaus mirtis.

Breach – pažeidimas. Pavyzdžiui, sutarties sąlygų nesilaikymas.

Credit – kreditai. Mobiliojo ryšio kontekste, kai perkate išankstinio apmokėjimo kortelę ar papildymą, gaunate kreditų būsimiems pokalbiams.

Eligible – tinkamas, turintis teisę. Dažniausiai reiškia, kad atitinkate tam tikrus reikalavimus ar sąlygas ką nors gauti – pvz., lengvatą, pašalpą ir pan.

Estate Agents – nekilnojamojo turto agentūra. Tarnyba, tarpininkaujanti perkant ir parduodant nekilnojamąjį turtą.

Fee – mokestis. Tam tikra suma, kurią turite mokėti už tam tikras paslaugas. Pavyzdžiui, kiekvienas apsilankymas pas bendrosios praktikos gydytoją gali Jums kainuoti 50, jeigu neturite medicininio aptarnavimo kortelės (arba bendrosios praktikos gydytojo lankymo kortelės).

Landline – fiksuotojo ryšio telefono tinklas. Vadinamas laidinis telefonas, kuomet aparatas prijungiamas prie Jūsų name esančio laido.

Landlord – savininkas, šeimininkas. Asmuo, kuriam priklauso nuomojamas būstas, arba kuris jį valdo.

Means Test – pajamų tikrinimas. Jūsų pragyvenimo lygio patikrinimas, pajamų ir išlaidų analizė.

Online – tiesioginis interneto ryšys. Kas nors prieinama prisijungus prie interneto, pvz., tinklalapiuose teikiama informacija.

3 SKYRIUS

Garda Station – policijos nuovada. Airijos policija vadinama Garda Siochana – „taikos sergėtojai“.

Refuge – prieglobstis, prieglauda. Vieta, kur galima saugiai gyventi nepatiriant smurto. Pavyzdžiui, buitinių smurtą patiriančių moterų prieglauda, kur jos gali gauti prieglobstį ir su vaikais.

4 SKYRIUS

Abortion – abortas. Dirbtinis nėštumo nutraukimas.

Accident, Emergency – nelaimė, nelaimingas atsitikimas, kartais avarija. Situacija, kuomet reikia skubios medicinos pagalbos. Accident and Emergency department ligoninėje – skubios pagalbos skyrius.

Aural – kas nors susiję su klausa.

Birth Certificate – gimimo liudijimas. Tai dokumentas, kuriame nurodomas vaiko vardas, gimimo data ir vieta, vaiko tėvai. Tai svarbus dokumentas ir turi būti deramai saugomas.

Booster – pakartotinas skiepas. Pakartotinas vakcinos skiepas, skirtas sustiprinti vaiko atsparumą ligai.

Charge – (čia) mokestis. Tai, ką turite mokėti už ligoninės paslaugas.

Contraceptive – kontracepcijos priemonės. Priemonės, naudojamos siekiant išvengti nėštumo..

Dental – kas nors susiję su dantimis.

Diagnose – diagnostika, diagnozavimas. Sveikatos patikrinimas siekiant nustatyti ligą.

In-Patient Service – stacionarinis gydymas. Kuomet turite nakvoti ligoninėje.

Miscarriage – persileidimas. Savaiminis nėštumo nutrūkimas..

Optical – kas nors susiję su akimis.

Out-patient service – ambulatorinis gydymas. Kuomet turite lankytis ligoninėje apžiūroms, bet ten nenakvojate.

Physical exam – fizinė apžiūra. Medikų atliekama vaikui siekiant įvertinti, ar sveikas vaiko kūnas.

Referral – paskyra, nukreipimas. Kuomet Jūsų gydytojas siunčia Jus pas kitą specialistą.

Screening programme – medicininis apžiūrų programa. Pagal šią programą valstybės paskirti medikai apžiūri vaikus įvertindami jų sveikatos būklę.

Subsidised – subsidijuojamas. Iš dalies ar visiškai išlaikomas valstybės; Jums už paslaugas nereikia mokėti visos kainos.

Surgery – klinika. Gydytojo ar dantisto biuras.

Treat – gydyti.

Time Out – „pertraukėlė“. Vaiko drausminimo būdas, kuomet prasikaltęs vaikas siunčiamas sėdėti tam tikroje vietoje tam tikrą laiką, pvz., kampe arba ant laiptų. Sėdimą tiek minučių, kiek vaikui yra metų.

Vaccinations, Immunisations – skiepai. Vakcinų injekcijos, daromos vaikams siekiant išugdyti atsparumą tam tikroms ligoms. Vakcinos gaminamos iš pačių ligos sukėlėjų, tačiau yra saugios, nes ligų sukėlėjai vakcinoje yra silpni arba negyvi.

5 SKYRIUS

Community run – bendruomeninė (įstaiga). Pavyzdžiui, bendruomenės įsteigta ir valdoma ikimokyklinio ugdymo įstaiga.

Compulsory – privalomas. Šiuo atveju – privalomas ugdymas (švietimas), kuomet įstatymas reikalauja, kad tam tikro amžiaus vaikai lankytų mokyklą.

Education System – švietimo (ugdymo) sistema. Tai visų pakopų ugdymo įstaigos: pradinės ir vidurinės mokyklos, trečiosios pakopos mokymo įstaigos, tolimesnio lavinimo, suaugusiųjų mokymo įstaigos.

Junior Certificate – jaunesniųjų klasių sertifikatas. Valstybiniai egzaminai šiam sertifikatui gauti laikomi birželio mėnesį, moksleiviams baigus trečiąją antrosios pakopos klasę. Dažniausiai vaikai tuomet būna 15-16 metų amžiaus.

Leaving Certificate – baigiamasis sertifikatas. Valstybiniai egzaminai šiam sertifikatui gauti laikomi birželio mėnesį, moksleiviams baigus šeštąją antrosios pakopos klasę. Priklausomai nuo baigiamojo sertifikato rezultatų moksleiviai gali tęsti mokslus trečiosios pakopos mokymo įstaigose.

Second Level Education – antroji švietimo pakopa. Į šią ugdymo pakopą moksleiviai pereina 12-13 metų amžiaus, baigę pradinės mokyklas. Angliškai ši pakopa taip pat vadinama post-primary.

SANTRUMPOS

BCG	Bacillus Calmette-Guérin – skiepas nuo tuberkuliozės.
CER	Commission for Energy Regulation – Energetikos komisija
CSO	Central Statistics Office – Centrinis statistikos biuras
DES	Department of Education and Science – Švietimo ir mokslo departamentas
DSFA	Department of Social and Family Affairs – Socialinių ir šeimos reikalų departamentas
ESB	Electricity Supply Board – Elektros energijos tiekimo valdyba
EU	European Union – Europos Sąjunga
EEA	European Economic Area – Europos ekonominė zona
FLAC	Free Legal Aid Centre – Nemokamos teisinės pagalbos centras
FSA	Food Safety Authority – Maisto saugos tarnyba
GAA	Gaelic Athletic Association – Gėlių sporto asociacija
GP	General Practitioner – bendrosios praktikos gydytojas
HiB	Haemophilus influenzae Type B – skiepas nuo B tipo haemophilus influenzae
HRC	Habitual Residency Condition – nuolatinio rezidavimo sąlyga
HSE	Health Service Executive – Sveikatos apsaugos tarnyba
LCVP	Leaving Certificate Vocational Programme – baigiamojo sertifikato profesinė programa
LSA	Leaving Certificate Applied Programme – baigiamojo sertifikato taikomoji programa
MABS	Money, Advice and Budgeting Service – finansinių ir biudžetinių konsultacijų tarnyba
MMR	Measles, Mumps and Rubella Vaccine – vakcina nuo tymų, parotito ir raudonukės
NEWB	National Education Welfare Board – Nacionalinė ugdymo gerovės valdyba
NCCA	National Council for Curriculum and Assessment – Nacionalinė mokymo programų ir įvertinimų taryba
NCT	National Car Test – valstybinė transporto priemonių techninė apžiūra
TB	Tuberculosis (BCG Vaccination) – tuberkuliozė (skiepas nuo tuberkuliozės – BCG)
TV	Television – televizija
VEC	Vocational Education Committee – profesinio rengimo komitetas
VRT	Vehicle Registration Tax – transporto priemonės registracijos mokestis

AIRIŲ (GĖLŲ) KALBA

Airijoje pastebėsite daug užrašų gėlių (airių) kalba. Žemiau pateikiami keli labiausiai paplitę pavyzdžiai.

Vietovardžiai ir gatvių pavadinimai

Visi vietovardžiai ir gatvių pavadinimai Airijoje nurodomi dviem kalbomis – airių ir anglų.

Autobusų maršrutai

Į kur vyksta autobusas taip pat dažnai nurodoma abiem kalbomis. .

Policija

Airijos policijos pajėgos vadinamos An Garda Síochána – „taikos sergėtojai“..

Paštas

Paštas Airijoje vadinamas An Post.

Valdžios institucijos

Daug su šalies valdžia susijusių sąvokų taip pat yra airiškos. .

- Dáil Éireann – Airijos parlamentas.
- Seanad Éireann – Airijos senatas.
- Teachta Dála (T.D.) – parlamentarai.
- Uachtaráin – prezidentas.
- Áras an Uachtaráin – prezidentūra.
- Trys iš pagrindinių politinių partijų taip pat turi airiškus pavadinimus.